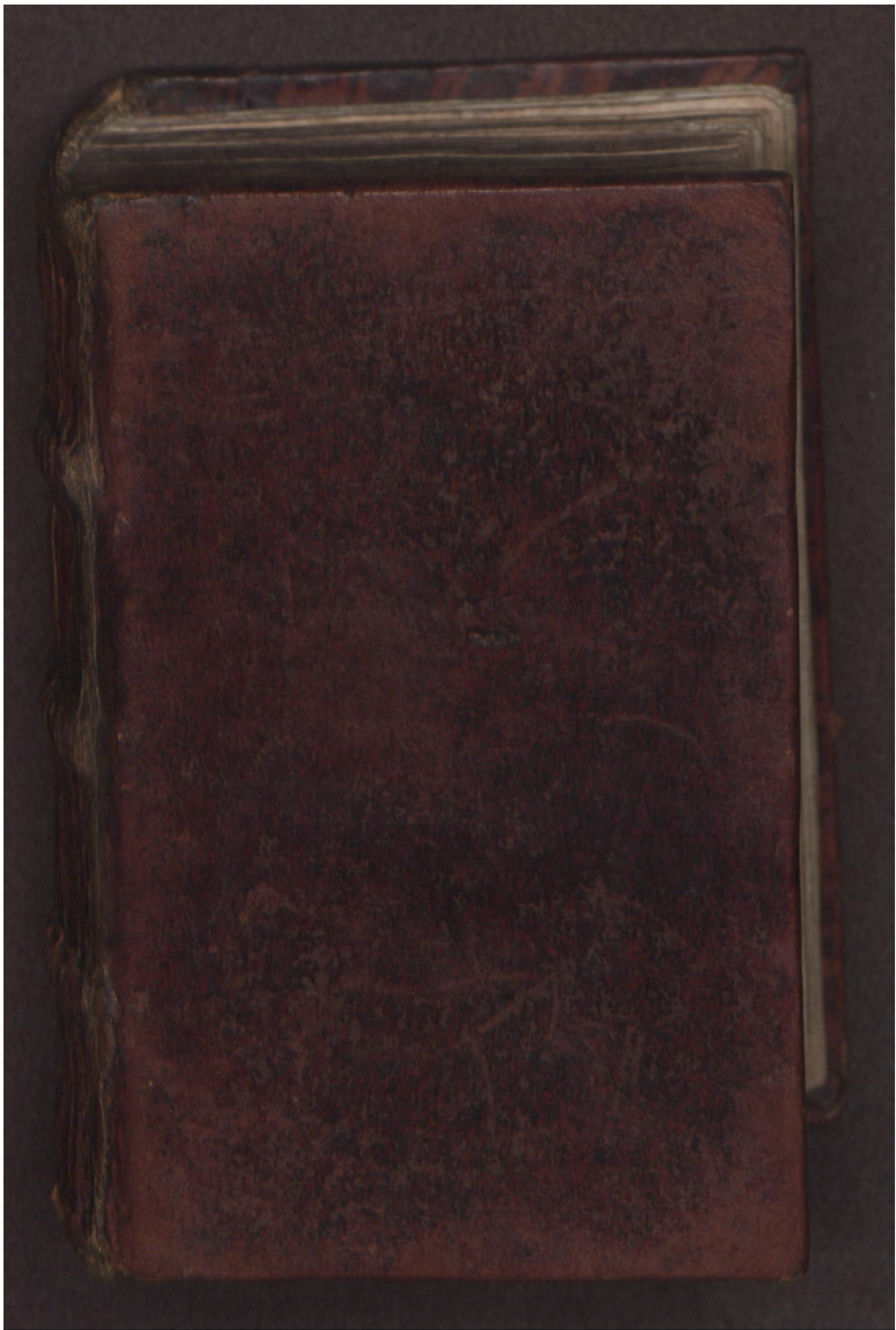
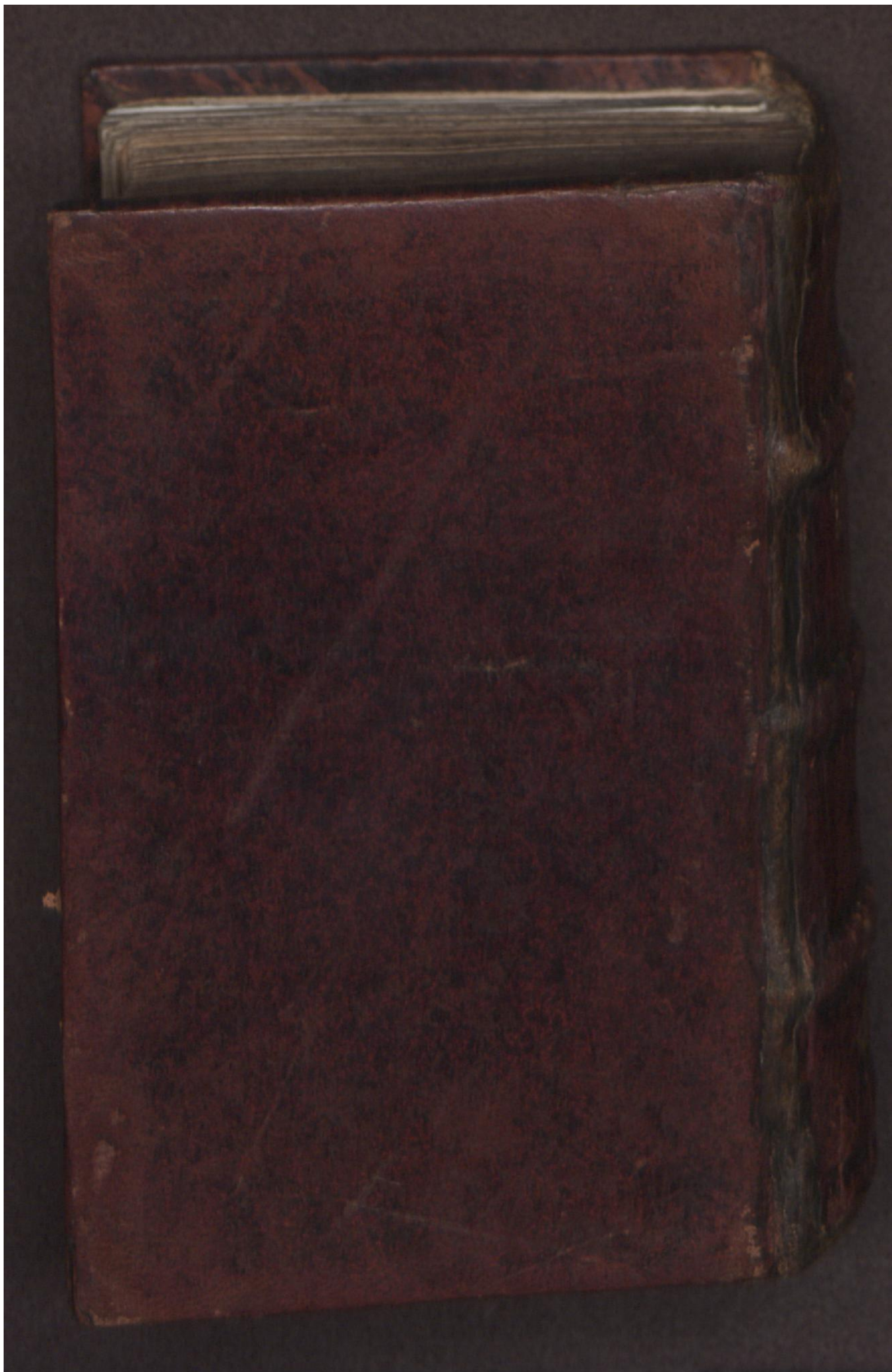

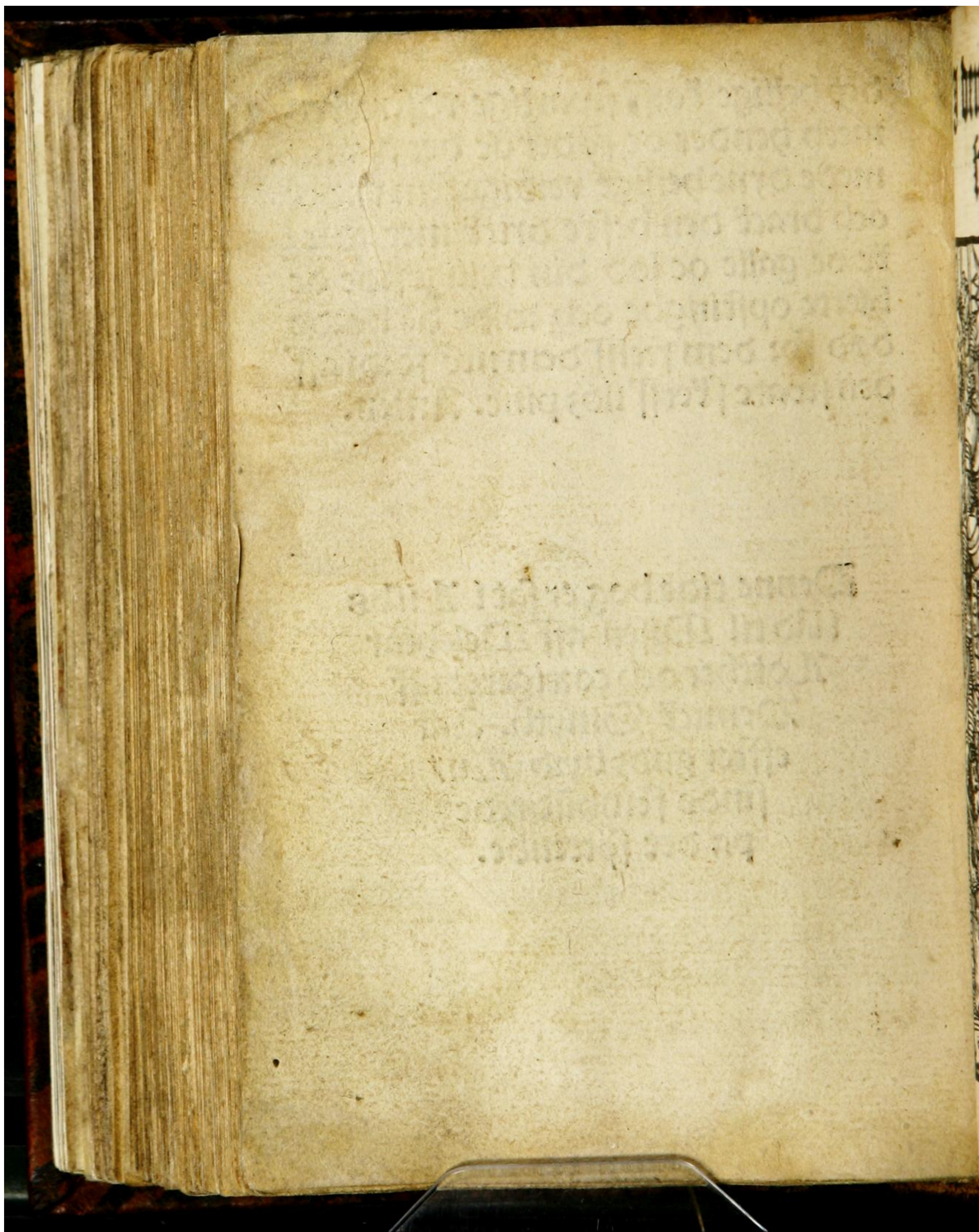

Chr: Pedersen
Vor Frue Tider
og
At høre Messe
Lübe 151

J denne bog lerist at Hore messe.

Her i denne første bog leriss hworledis huer cristet men niske skall ret høre messe.

Sidē stonder her tolff honde fru-cth oc løn som de fonge der gerne høre messe.

Sidē sex honde fructh och naade de fonge som gerne høre messe.

Siden en lidē bøn til iomfru ma-ria som læsis skall før man begynder de bøner. O velsignede herre ihu xpe.

Siden begyndiss de bøner som læsiss skulle vnder messen som saa be-gindiss. O velsignede herre ihesu cri-ste. Eller i Pater noster oc Aue ma. for huer bøn.

Anctus Gregorius scriffuer. Oc den helligescrifft bewiser och sammeledisz at mã kan engẽ ting offre. Hwd fader i hiẽmelẽ till loff eller ære oc engen tieniste gøre hãnũ sõ hãnũ mer tacknẽmelig er en at offuer tẽcke och betracte hansz sønsz ihu xpi suare død oc pine oc opstõdelse. Huilke der rettelige vdtydisz och betegnesz i hwer messe sõ sigisz i cristẽdõmẽ. Sõ hwer mãd clarlige se maa her effter i dẽne bog Aff hwilken alle gode enfoldige ligfolk (oc andre mz) lære kũde hworledisz de gudelige och tilbørlige høre skulle dẽ hellige messe.

Gwd til loff oc deriss siele til dē ewi-
ge salighedz. Thii ati hēde vdleggiss
rettelige vor herriss fødelse pinelse oc
opstondelse mz tre oc tredimge artick
ler och sticke emod det at han wor her
paa iordē i try oc tredimge aar oc geck
vlden barføter och barhoffuith och
led stort arbeyde med predicken faste
oc wect. Oc taalde siden den sware
død oc pine for wor salighedz skyld
at wi frelsess skulde aff dieffuelenss
wold oc mact.

Huo som gwdelige will høre messe oc læse disse efter screff ne bøner. En til huer artic-kel i messen sō begyndiss saa (O velsignede herre ihesu criste) Oc leser i bøn iomfru marie tillære sō be gyndiss (Hil alsom helligste) sō stō-der nest for disse bøner oc han siden læss scti Gregorij bøner der som de stonde. Han fortiener hwndrede tw-sinde oc syu oc tredimge twsinde aar

til afflad. Hwilket stadfested er aff mãge hellige pawer. Kan han icke læse samme bøner. Tha maa han læse for hwer aff dem i Pater noster oc i Aue maria till hwer actickel tha fortiener hã samme afflad. Hwo sig øffuer her ygelighe vdi hã bliffuer aldrig fortabet. Vaare nogẽ siwg eller regse skulle long vey vdẽ lãdz eller qwindefolk wore i barsel seng eller nogẽ vare til søeff eller anderlediss behindret. At han icke kunde fonge hørt messe. Oc ville dog gerne det gøre Daa maa han lese for neffnde bøner Eller saa mange. Pater noster och Aue maria. Och offre dem Gud gwdelige oc sin gode vilge ath han gerne wilde høre messe oc se hãss hellige legeme om det ware hannũ ellers mweligt da fortiener han samme afflad ligerwiss som han hagde hørt messen.

Her effter følger tolff honde løn

fruct oc gaffuer som. Gud vill giffue dem som gerne høre messe.

DEn første løn oc fruct er sō doctoress scriffue i den hellige scrifft At det mēniske sō gudelige hører messe hā fortiener mere løn och naade aff gwd en han gaffue saa megē ager eng eller anden god iord i gwdz naffn sō hā kwnde offuer gōge men han hørde i messe. O huad stor løn och naade fortiene de mēniske som huer dag høre iij eller iiij messer oc om hellige dage sacte flere thi. Gwd vil giffue dem hiemmeriigis glæde ther faare.

Det er fordi erlige sticked i graa brødre closter aff obseruāte ordē oc i sōme andre closter at de holde vi eller syw messer om morgenen till lige at hwer man dem høre kan paa en tiid. O hwad ewindelig løn oc stor nade forsøme de skāmelige sō icke ville hø-

re meſſe om dagen. Oc hagde vel aar
ſage der till for vdē deriſſ ſkade oc for
ſømelſe om de ellers vilde. Mē de for-
lade det aff ladhed eller for verdenſſ
gerighedz ſkyld. Huad ville ſaadāne
mēniſke ſware dē alſommectiſte gud
paa den yderſte ſtrenge domme dag
Naar han begerer regenſkaff for alle
deriſſ gernynger. Som nw ſaa megē
ſtor euig glæde ſaa ſlemmelige oc van
wittelige forſøme. O hwor ynckelige
oc bitterlige de grcde oc ſørge ſkulle
paa ſamme dom. Naar de ſe de ſuare
piner til huilke de fordømeſſ ſkulle oc
ſenckiſſ vdi til euig tiid. Oc de grum
me forbannede dieffle ſkulle der ſlide
oc riffue brende oc plawe deriſſ krop
oc ſie: met atſkillelige piner ſom al-
drig fonger ende oc dē motte de vnd-
fly om de ville høre meſſe.

Den andē fruct er at gudz engle ere
hoſſ det mēniſke ſtedzſe oc beuare hā

nwm fra alt onth naar han haffuer hørt messe (Som dauid ꝓfete siger) Gwdh haffuer befalet sin engild ath han i alle veye skall beware digh.

Dē tredie fruct er At naar eth mēniske hører messe oc seer ydmygelighe oc gudelige det verdige sacramēte sō er gudz legeme. Da giffuer vor herre hānum sin nøttørtelige føde den dag som sanctꝰ Augustinꝰ scriffuer hwad ont han taler eller tencker vforwandiss det bliffuer hānū forladet. Saa lenge mā hører messe tha fortaber mā enthed aff sin tiid. Alle de fodspor hā gonger til messe eller fra messe dē telge gudz engle hannum til ewig løn oc gaffn Vaaret saa at nogen døde haste lige dē dag han hagde hørth messe saa hā ey før finge gudz legeme. Tha regness det hannū for gwdh ath han aandelighe det anammede i messen.

Den fierde fructer At et ſyndigt mēniſke bliffuer tit omwēt fra ſyndē vnder meſſen formedelſt det ydighe gudz legemeſſ neruerelſe oc fonger aff løſning aff ſine ſynder. Som røffueren fick paa korſſet aff gudz neruerelſe och ſancta maria Magdalena den tiidh hwn tode hanſſ føder.

Den fempte fruct er At det menniſke ſom gwdelige hører meſſe han anammer aandelige gudz legeme om han det ydmygelige begerer oc er vdē dødelig ſynd. Det kan oc ſke at den ſom gwdelige hører meſſen han fonger mere naade aff gwdh en dē hēde ſiger Saa maa huert got mēniſke daglige gōge aandelige til gudz bord mz preſten.

Den ſiette fruct er Ath det menniſke ſom er paa naadenſſ wegne och hører gudelighe meſſe han bliffuer delactig i alle de meſſer der ſigiſſ offuer

all kristendommen.

Den sywẽde fruct er At hwad et mẽniske bediss aff gud vnder messen thz videss hãnwm snaere en paa i an den tiid. Oc der till met nyder han prestenss bøn. oc de hellige engless sõ altiid tiene til messen men hwn sigiss

Den Ottende fruct er At naar et mẽniske hører messe oc beder for de ar me siæle som ere i skerss ild. Tha fon ge de besynderlige leskelse i deriss pi- ne der aff Thii at engẽ ting kan mer eller snarere hielpe dem aff deriss pi- ne en at lade sige messe for dẽ eller ath høre messe oc der offuer bede for dẽ. Den Niẽde fruct er At det er nw be- dre at høre en messe i syn liffuiss tiid. En at der hørdiss hwndrede for hã- nwm effter hanss død. Det er oc be- dre ath lade sige i messe for sig i syn liff uiss tiidh en der sagdiss hũdrede for

noger effter hanss død.

Den tyende fruct er At er det saa ath noget qwindfolk er sywgligt oc gõger hwn i barsel seng dẽ dag hwn hørde messe da skall hwn føde sit fo/ster lettelige vden liffuiss fare thii ath de hellige gwdz engle bede for henne oc hẽniss foster. oc tiene oc beuare dẽ besynderlige. Thii skulde alle qwind folk sõ sywglige ere daglige høre mes se om det waare dem mwelige thii at deriss liffuiss fruct bliffuer der offuer velsignet aff gud. De skulle och haff/ue deriss hob fulkõmelige til det vdi/ge gudz legeme sõ tractereſſ i messen oc til Jomfrw maria som dẽ wel be/ware skall. Oc icke till kerlingerss oc troldkonerss signelser eller ander breff oc løssactig ting som bedre vaare la/den en giord.

Den elleffte fruct er At hwad eth mẽniske gør eller hãdterer effther han haffuer hørt messe det skal fonge diss

bedre framgong. Och hwad hā æder oc dricker det skall bekomme hannū wel til sin naturlige føde.

Den tolffte artickel er At døde et mē niske den dag han hagde hørt messe da giffuer gud hannū en besynderlig naade den hā icke ellerss finge oc den alsommectiste gud eller hāss verdige engle skulle være hoss hānum i hanss dødz time oc tiene och trøste hannū ligerwiss som han tiente det verdighe gudz legeme oc hørde messe gudelige Thi wor herre siger i det hellige ewā-gelio. Met dē samme skeppe i vdma-ale met der skall eder indmaaless met igen i den ewighe glæde.

Her effter følger Sex andre naa-der oc fruct som den fonger aff gudh der gerne hør messe.

DEn første naade oc frwct er at gud lader aldrig det menniske falde saa suarlige i dødelige synder at han ey

kan komme till anger oc ruelse igē och gøre plict och bod for dem oc bliffue salig.

Den anden fruct er ath det mēni/ske bliffuer icke all eniste beskermed aff sin egen engild som gwd haffuer giffuit hannwm. Men mange andre engle beskerme och tiene hānwm be/dendiss ydelige for hānwm till gwd.

Den tredie fruct er ath dhe gode gerninger hā gør de ere gwd behagli/ge hannū selff salighe oc hāss venner gaffnlige baade lewendiss oc døde.

Den fierde fruct er Ath det men/niske skal bliffue visere oc klogere at skicke sin ting for nymstelige her paa iordē sigh til gaffn. en andre som icke gerne ville høre messe.

Den fempte fruct er At han skal aldrigh miste gwdz barmhertighed

och naadhe. Men han skall fonge hē de rwndelige paa sin yderste tiid naar hwn gorss hannwm best behoff.

Den siette fruct er At gud vil giff/ue det mennis ke en besynderlig naa/de her paa iorden och en offuer flø/dig løn i hiemmerige. Thii han siger selff i det hellige ewāgelio. Hwo mig tiener her paa iorden den skal min hiemmelske fader ære i hiemmerige.

Denne effter screffne bøn skal læ/siss for iomfru mariess billede i solgis/len och haffuer Sixtus paue den fier de giffuit alle som hende læse xi. tw/sinde aar til afflad.

HJl al ſõhel ligſte iõfru maria gudz moder hiẽ/merigiſſ d/rotning pa radiſi port. Verdẽſſ fr/we dw eſt en ſerdeliſſ ren iomfru du vndfic/kſt iheſum for vden ſynd dw fødde verdẽſſ ſka/bere och frelſere paa hwilkẽ iegh icke twiller bed for mig till Jheſum din kære ſøn oc frelſſ mig fra alt ont. A.

Her effther følge alle de Artickle ſom ſker i meſſen och hwad de bety/de och en bøn til hwer aff dem.

Den førſte Artickel i meſſen er.

AT Th presten før sigh i messe klæderne i sacristiet (som er i domkirker och kloster) oc anderstediss før hã gongher till altereth och messe degnē och sub/degnen hielpe hannem der til. Det betyder oss huorledisss Jhesus crist9 gudz søn førde sig i menniskenss na/ture oc tog mandom i det rene sacri/stie som vor iomfrw Mariess alder kyskeste iomfrwelighe liff den tiid han vndfangen vor: met gud faderss oc den helliandz raad oc samtycke som de too betegne hannwm hiel/per i klederne den tredie som tiener til messen betegner gabrielem engild som bebudede iomfrw Mariam.

En bøn der til.

O Dw velsi-
gnede her-
re ihu criste
gudz søn.
Jeg tacker
dig ydmy-
gelige at du
aff gud fa-
derss vilge
vntfanghē
vor aff den
helliād i iō
fru mariess
alder kyske
ste och rene liff Jeg beder dig ydmy-
gelige at dw formedelst din kere mo-
derss bøn skyld vil affslette oc vdsløc
ke alle de onde och syndighe begerel-
ser som ieg vntfanget haffuer i myt
hierte hw oc sind Amē. Pater noster.

Den anden artickel i messen.

Er ath presten vdgongher aff sacri stiet till alteret met messe degnen och subdegnen oc stonder emellē dē baa-de. Det betegner oss at dē tiid ihesus vor fød da lagde iomfru maria han-num i krubben mellē oxen oc asenen.

En bøn der til.

O Velsignede herre ihesu criste. Jeg tacker digh at dw lost digh føde her till ver-den aff dē alder reni-ste mø iom frw maria for vore sin der skyldh hwilke dw

siden bar paa det hellighe korss. Jeg beder dig ydmygelighe ath dw vilt forlade mig mine synder oc vnde mig at gøre ret plict oc bod for dē her paa iorden at ieg maa fødiss mz hiēmeri⸗giss løst oc glede hoss dig til ewig ti⸗id. Amen.

Den tredie artickel i messen.

Er at presten stonder for alteret mellem dem baade oc gør sit ydmyge scrifftemaall oc kēdiss sig ath vere syn dig. En dog ath han tilforn haffuer scrifftet alle syne dødelige synder. Det betegner oss at det rene vskildi⸗ge barn Jhesus lodh sig omskere al⸗ligeuel ath han vor alder renist for vdē al synd som en klar spegel er vden all smytte.

En bøn der till.

O Velſigne de herre ieſu criſte ieg tacker digh ath du vilde lade dig omſkære nyarſſ dag meth en flite ſten for vore ſynder ſkyldh oc lod det [illegible]a ſtycke ath dw ſkulle daa kaldiſſ Ihesus. Ieg beder dig ydmygelige at du vilt giffue mig din hellige naade ath iegh maa omſkære oc omwēde min leffned fra ſyndē oc ſtonde hordelige mod all friſtelſe baade dieffuelenſſ legemenſſ oc verdenſſ at ieg maa bliffue verdig at loffue dith hellige naffn ſō er ihesus

til ewig tiid. Amen. Pater noster.

Den fierde artickel i messen.

Er ath Naar presten haffuer lest. Confiteor tha gonger han till alteret meth stor reuerentz oc beder ydmyge-lige till gud oc de andre to meth hānū Det betyder oss at de hellige tre kon-ger baade met stor reuerentz oc yd-mighed till det helligste barn som er Jhesus vor frelsere och offrede hannū dyrbare gaffuer guld røgelse oc mirrā.

En bøn der til.

O Velsignede herre ihesu criste ieg tacker digh at dw obēbare ville de hellighe tre konger din bn̄dide fødzel formedelst dē clare hiemmelske stierne at de skulle bede till dig deriss rette herre oc skabere oc at du lost dē sidē kōme till bage igen en andē vey at de ey skulle kōme till kong herodiss igen. Jeg beder dig ydmygelige ath dw vilt forklare och optēde myn cōsciētie hw och hierte meth den helliandz naade och lede migh trygge lighe gennem denne

ſyndighe werden ath ieg maa bliffue verdig ath offre dig tacknemmelighe mine gudelighe bøner och finde den rette vey til den ewige ſalighed. Amē. Pater noſter. Aue maria gracia.

Den fempte artickel i meſſen.

Er ath preſtē begynder meſſen meth ſtor reuerentz ſtondendiſſ mellē meſ-ſe degnem oc ſubdegnem. Det beteg ner oſſ at Jheſus criſtus vor offred i tempelen met ſtor reuerentz paa høff we altere mellem. Maria och Joſep.

En bøn der til.

O Vel-
signe
de herre ie
su xpe ieg
tacker dig
ath du vil
le lade dig
offre i tem
pelen kyn-
delmøsse
dagh paa
høffue al-
tere paa
det at wii
arme men
niske skulle offres gud fader i hiēme-
rige effter wor død. Thi offrer ieg dig
o hiemmelske gwd fader dyn eniste
søn ihesum cristū som visselige er i det
verdige Sacramente i denne messe
for alle myne synder oc beder dig yd-
mygelige at dette hanss verdige kød
oc blod som offres i hāss dødz oc pi-

neſſ amyndelſe maa komme mig och alle andre ſyndige mēniſke til dē euige ſaligshed. Amen. Pater noſter.

Den ſiette artickel i meſſen.

Er at præſten meſſe degnen oc ſubdegnen gonge fra alteret och ſubdegnen leſſ epiſtelen men ſider præſten oc meſſe degnen paa den høgre ſide hoſſ alteret. Det betegner oſſ huorledíſſ iomfrw Maria oc ioſep flyde aff deriſſ eget land till det fremmede land egypten met Jheſu criſto for dē fryct och fare de hagde at kong Herodiſſ ſkulle dræbet hannū met de vſkyldige børn.

En bøn der till.

O Vel-
signe
de herre ie-
su xpe ieg
tacker dig
ath du vil
le verdiss
till ath fly
aff dith e-
geth føde
landh till
egipten i
blant det
hedens ke
folk fork-
ong herodiss fare oc fryct skyld. Jeg
beder dig ydmygelen ath dw vilt giff
ue mig arme syndige mēniske naade
til at vnd fly oc vndkōme all verdēss
skade skēdzell skā oc fortall at ieg maa
tormodige bære all løgn oc fortal som
mig paa sigis oc forsmaa dēne verdēss
forfengelige løst oc glæde at ieg maa

bliffue en ret pillegrim i det hiēmelſ/
ke paradiſſ Amen. Pater noſter.

Den ſyuende artickel i meſſen.

Er at preſten meſſe degnen oc ſub/
degnē gōge till alteret ſidē ath gradelē
alleluya oc ſequētzen ere ſungne oc læ/
ſe det hellige ewangeliū. Deth beteg/
ner oſſ at Jheſus iomfrw maria oc
ioſep komme igen aff egipten till de/
riſſ egeth føde land effter engelēſſ be
falelſe oc bebudelſe.

En bøn der till.

Velſignede herre Jheſu cri
ſte Jeg tacker dig ath dw
ville igenkomme aff egyptē
till nazaret dē tiid du woſt
ſyu aar gāmell. ieg beder dig idmigeli
ge at du vilt vñ mig at ieg maa omwē
dis fra ſyndē oc igēkōme till din naa/

de oc kerlighed oc siden søge finde oc
beholde dig hoss mig at ieg ey skylies
fra dig nw i min liffuiss tiid och ey
helder sidē til euig tiid. Amē. Pr nr.

Den ottende artickell i messen.

Er ath naar præstē haffuer lest och
hørt det hellige ewangeliū tha gonger
han mit faar alteret igen at stonde.
Oc syunger gladelige meth høy røst.
(Credo) det er ieg tror paa en gud.
Det betegner oss hworledis iomfru
maria bleff glad oc hugsualet den ti-
ioh hun fand Jhesum sin søn igen i
tempelen i blant doctoress oc mestere
sō hwn møst hagde oc han gik met
hende til nazaret igen.

En bøn der till.

O Vel/
signe
de herre ie/
su criste ieg
tacker dig
ath du hug
sualede di
bñdide be/
drøffuede
moder ma
riam i det
du loſt hen
ne fide dig
i tempelen
oc fulde hē
de ſiden hiem til nazaret och wor hen
de lydig oc vnderdannig. Jeg beder
digh ydmigelighe kere herre ath dw
wilt regere oc ſtyre mig ath iegh alti/
dh leffue maa effter dine budord och
den hellige kirkiſſ lerdom. Ath ieg ey
tror nogētid myndre eller mere en eth
ret got criſtet menniſke bør at tro ſ

hwilkē tro ieg begerer at leffue oc dø Amen. Pater noster.

Den nyende artickel i messen.

Er at presten stonder nogenstund stille siden han haffuer lest offertorū och siden gonger han till dē høgre side ved alteret oc toor syne hender. Deth betegner oss ath Cristus fraa hā vor tolff aar oc till han bleff. xxx. aar gā/mell tha giorde han engen obēbarlige iertegē som bescreffne findiss. En dog at han icke dess emellen wor orkeløss. Men paa sit. xxx. aar da gik han til iordanss flod och lodh sig døbe aff sancte Hanss baptista.

En bøn der till.

Velsignede herre ihu criste Jegh tacker dig ath dw ville lade digh døbe i iordanss flodh en dogh dw wosth

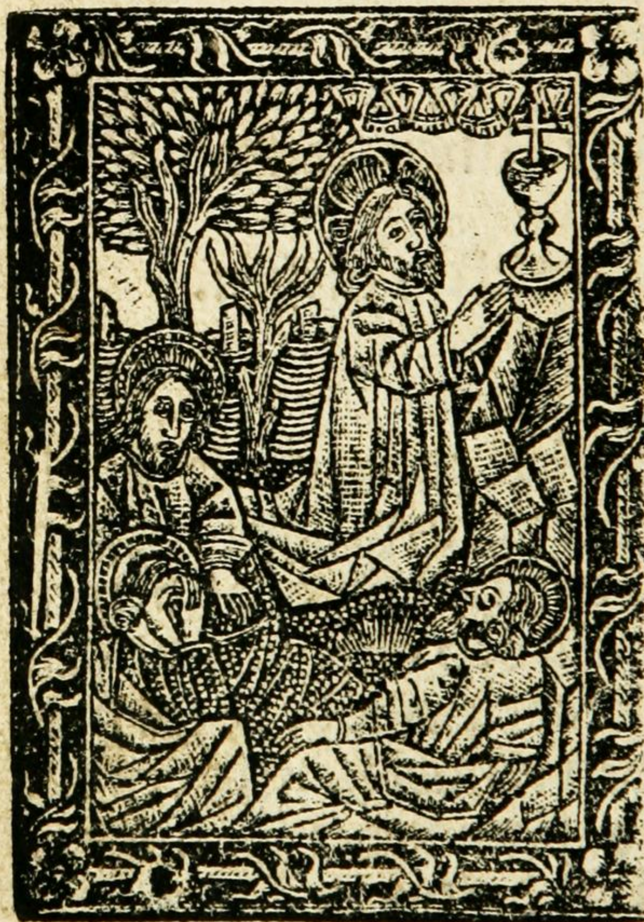
den alsõmectiste clariste gud for vdē all synd oc smytte. Men dw giordhe det at wor dob oc cristēdom der met sticktess skulle oc hellig gøriss oc haff ue mact til at aff to waare foreldress synder. Jeg beder dig ydmigelige ke/ re herre at du vilt vnde mig naade till saa at aff to mine synder met ret scrif temaal anger och ruelse ath de mwe bliffue mig forladne formedelsth dyn hellige døbelse. Amen. Pater noster.

Den. x. artickel i messen.

Er ath presten gonger mit for al/ teret och beder ydmygelighe till gud fader søn oc den helliãd och siden til iomfrw Maria och alle gudz helgen i hiemmerige at de ville bede for han num och siden vender han sig om till folked igen oc siger. beder for mig ar/ me syndere kere brødre oc søster.

Det betegner oss huorlediss Jhs xps bad for oss i ørken den tid hã fastede der i feretyue dage oc næther for vdẽ all legemenss føde och siden bleff han der fristet aff dieffuelen.

En bøn der till.

O Velsigne de herre iesu criste ieg tacker dig som førder wor i ørken aff dẽ helliãd oc fastede der feretiue dage och næther alder strengeste oc tillod at dieff

uelen dig friste skulde Jeg beder dig
ydmygelige kere herre at dw vilt vnde
mig naade til at twinge myt legeme
meth faste oc eddrwhed oc ydelige at
tørste effter retwished at ieg forme-
delst din fristelse maa offuer vinde
mine fienderss fristelser som er dieff-
uelenss verdenss oc mit ægit legemiss.
Amen. Pater noster.

Den xi. artickel i messen.

Er at presten stonder siden mit for
alteret oc syunger mz høy røst (Per
om̄ia secula seclorum) før man ringer
sanctus som kallis prefatio. Det be-
tegner oss huorledis Jhesus cristus
dē tiid han vor. xxx. aar gammell da
predickede han mz høy røst oc lerde
obenbarlige den hellige tro och stad-
feste henne meth store vnderlighe ier-
tegen.

En bøn der til.

O Dw velsignede herre ihesu
criste Jegh tacker digh for
den store kerlighed dw hag
de till menniskenss køn at
du ville selff predicke oc lære den criste
lighe tro oc stadfeste henne met mãge
store atskillelige iertegen at wii skulle
alle bliffue salige Jeg beder dig ydmi
gelige at du wilt vnde mig at ieg ful/
kommelige maa tro oc holde det som
dw haffuer leerd oc retferdelige leffue
effter dine budord och fonge siden reth
cristeth menniskess affgong och dø i
dyn hellige tro. Amẽ. Pater nr̃. Aue.

Den xij.artickel i messen.

Er naar man syuger Sãctus som
lyder paa danske hellig er gud fader
hellig er gud søn hellig er gud den hel
liand som er herre oc gud offuer alle
engle skare och helgen. Velsignet er
dw gudz søn som kommer i gudz fa/

derss naffn. Det betegner oss hwor ydmigelige gudz søn Jhesus red till ihersalem palme søndagh paa i asen oc iøderne ind toge hãnum meth stor ære oc verdiged. Oc deriss børn sunge hannum till loff oc ære (saa robẽdess. Velsigned were dw som kommer i gudz naffn frelss oss baade till liff och siell. Amen.

En bøn der til.

O Vel-
signe
de herre ie
su xpe. ieg
tacker dig
at dw vel-
uillelige re
dh til ihe-
rusalē pal-
me sønda-
g mod di
hellige pi-
ne sidēdiss
paaen aam
asen . Jeg
beder dig ydmygelighe kere herre at
dw vilt nw komme til mig arme fatti
ge mennisske met den verdige helliādz
naade oc optende min hw hierte oc
sind ath ieg maa bliffue dig høxig ly-
dig oc ydmig met liff siell i alle mi-
ne gernynger oc regere oc styre mig eff
ter din vilge ath ieg maa tale oc gøre

det som dig tacknemmeligt er. Amē.
Pater noster. Aue maria.

¶ Her effter følger den andē part aff messen i den skal man offuer tēcke oc tractere vor heriss Jhesu cristi swa re død oc pine oc lese disse effter screff ne sancti Gregorij bøner men presten less canonem och stonder i første tiē/ de messe met huilke man fortiener. xl vi m.aar afflad som sanctus Grego rius oc Sixtus der til giffuit haffue.

Orationes Gregoriane.

O Herre ihesu criste ieg tilbeder di gh sõ henge de paa korsset och hagde en torne krune pa a dith hoff uith ieg beder ydmygelige ath dith korss frelser mig fra dieffuelen. Pater noster. Vor fader som er.

O Herre ihesu criste ieg tilbeder dig som saar wor giord paa korsset oc skencked met ædicke oc galle. Jeg beder dig ydmigelige ath samme dine saar bliffue min sieliss lægedom. Amen. Pater noster. Aue mari gratia plena.

O Herre ihesu criſte ieg tilbe-
der dig ſom lagdiſſ i graff
uen och ſmwrdiſſ meth dy
rebar ſmørelſe. Jeg beder
dig ydmigelige ath ſāme di død maa
wære mit liff. A. pr̄ nr̄ aue.

O Herre ihu xp̄e ieg tilbeder
dig ſō neder for til heluediſſ
ath frælſe dyne wēner ſom
der wore. ieg dig beder ydmigelige at
du aldrig tilſtader ath ieg dlid kōmer
Herre ihu xp̄e (Am̄. pr̄ nr̄.

O ieg tilbeder dig ſō opſtod
aff døde och for til hiēmelſſ
och ſider hoſſ gudz faderſſ
høgre hōd Jeg beder dig ydmigelige
at ieg maa effter følge dig oc bliffue
der ewindelige A. Pr̄ nr̄. Aue.

O Herre ihu xp̄e du gode hyrde be
uare alle retwiſe mēniſke och retfer-
dig gør alle ſyndige mēniſke. Miſkū-
de dig offuer alle criſtne ſiele oc forbar
me dig offuer mig arme wuerdige ſyn
dere. Amē. Pr̄ nr̄. Aue.

O Herre ihesu criste ieg beder digh formedelst den haar-de beske pine dw tolde paa det hellige korss mest dē tiid din alder helligste siel vdgick aff dit benedide legeme. Forbarme dig off-uer myn siæll naar hwn skall vdgōge aff mit legeme. Amen. Pater noster. Aue maria grā. Versus. Hwdz søn wor saar giordh for wor ondskaff sk-yld. Och pinder swarlige for wore synder skyld. Collecta.

O Herre ihesu criste. Jeg be-der dig ydmigelige ath din hellige pine maa være min wern oc beskærmelse mod alt ont oc at dine hellighe saar mwe indtryckiss i min siell och sind at ieg ydelige maa løstiss och glædiss i dem Lad dit blod affto alle mine synder at din verdige død maa bliffue mig till ewigh glæde och salighed i disse sticke skall all myn løst glæde bege-

ringh hwgsualelse och attra vare till liff och siell nw oc ewindelige. Amē.

Den xiij. artickel i messen.

Er ath prestē begynder at lesa canonē sacte och hēmelige effter sanctus och cortinerne skulle dragiss for hannwm ath han ey ser nogeth som hannwm behindre kan. Siden bøyer hā sig ydmygelighe neder till alteret igē. Deth betegner oss ath Jhesus odh det benedide paaske lam met sine hellige apostle inden lucte dørre sidē bøyde han sigh ydmygelighe ned till iorden och twode deriss føder.

En bøn der till.

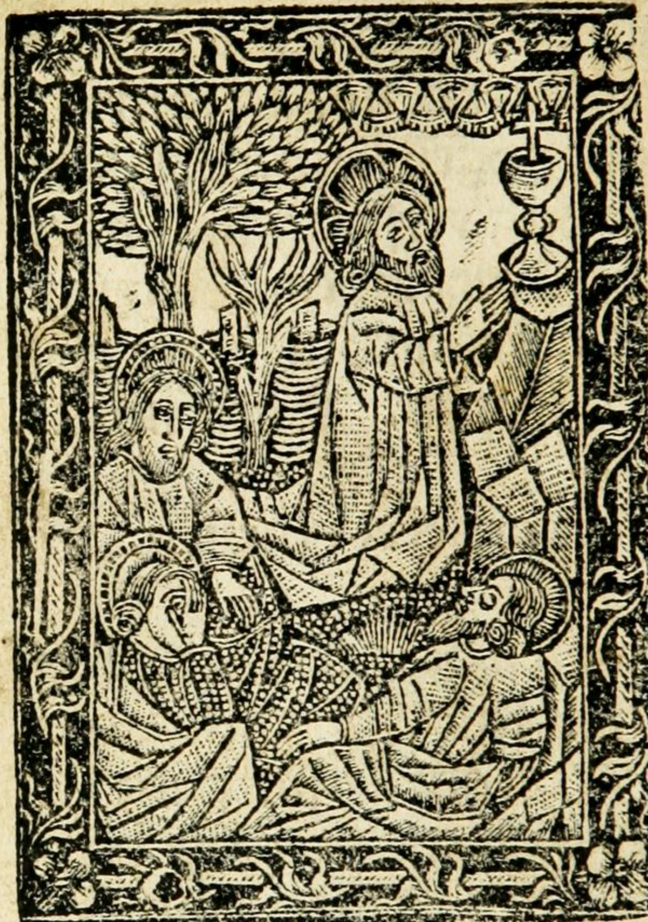
O Dw
velſi/
gnede her/
re ihu xpe.
Jeg tacker
dig ath du
paa ſker
torſdag ſty
cte ville dē
tiid du oſt
paaſke lā/
met meth
dine apoſt
le at wii a/
nāme ſkul
le i det verdige ſacramēte dit hellighe
legeme oſſ till en ewigh ſpiſning och
ſalighed och dit verdighe blodh till i
ewigh drick paa det wii ſkulle i hw
komme din haarde død oc pine naar
wii det anamme. Jeg beder digh yd
mygelighe kere herre at dw vilt optē/
de myt hierte och hw meth din gud/

dommelighe kerlighed ath ieg engen tyng begerer effter dēne dag som mig kan draghe til nogen synd. Och ladh all ting være mig verstyggeligh meth hwilke ieg dig fortørne kan. Ath iegh ydelighe betencke kan din sware død oc bitter pine. Amen. Pater noster.

Den xiiij. artickel i messen.

Er ath presten der nest gør try korss offuer kalken læsendess hemelige ord. Det betegner oss ath ihesus gudz søn vor frelsere bad all ene tre gōge hemeligen i vrte gaarden til gwd fader sker torsdag at nath. At dē bitter pine motte vendiss fra hannwm.

En bøn der till.

O Vel-
signede herre
Jhesu criste ieg tacker dig at
dw ville
bede till
di hemelske fader
tre gonge
i vrtegaarden oc swe
diss vā oc
blodigetaare den tiid dw offuer tenckte dē bitter pine och sware død dw lide skulle
paa mandōmenss vegne for wor salig
hedz skyld. Jeg beder dig ydmygelige alderkeriste herre at du formedelst
den sware drøuelse som dit hierte da
beklembde at du vilt hugsuale mig i
all myn sorg nød och drøuelse baade

til liff oc siel. Och lad din blodighe swed ey were forgeffuiss vdgiffuē mē lad hannwm komme mig til euig sa-lighed. Amen. Pater noster.

Den xv. artickel i messen er.

Ath naar presten stonder i tyende messe da beder han først for syne frēder oc vēner oc andre som han er plectig at bede got faare. Ath den alsom mectiste gud vil forlade dē deriss syn-der och giffue dē liffuiss frist her paa iorden at bedre dem. Det bewiser oss ath den tiidh vor herre vor fangen i vrtegaardē da bad hā for syne apostel och discipell till iøderne ath de vilde lade dem bliffue meth frede och gøre dem inthed onth mē lade dē gonge.

En bøn der till.

O Velsigne de herre iesu criste ieg tacker dig ath dw ville lade dig veluillelige gribe och bide aff de falske iøder och lede och drage till den dommeress huss som kalledis Annas ath dw ville løse døtzēs bond meth hwilke wii arme menniske bundne waare Jeg beder digh ydmygelige ath dw vilt løse mig aff alle mine fiēderss bōd swig falshed oc bedragelse och forlade mig alle myne synder ath ieg maa tiene oc loffue dig till ewig tiid. Amē.

Pater noster qui es in celis ꝛc.

Den xvi. artickel i messen.

Er at prestē gør syden først iij korss oc saa ii korss offuer kalken och obledet før han cõsecrerer eller bewyer dem til det hellighe sacramēte. Disse iij første korss de beuise oss huorlediss ihesus vor skabere vor led for iij hoffuit dõmere som hānwm skulle dømme til døde som vaare Annas Cayphas och Pilatus. De andre ii korss betegne oss de twenne sware blodiss vdgydelser och piner som han hagde i hāss hellige hustrugelse och kronelse.

En bøn der til.

O Dw velsi-
gnede her
re Jesu cri
ste. ieg tac
ker dig at
du om mi
dnatiss tiil
de lodh
dig drage
och ledhe
aff de fule
vmilde iø
der fra en
falsk dō-
mere til en anden som vor Annas cay
phas oc pilatus oc lod dig der skam-
melige bespotte och forsmaa oc vba-
rmhèrtelighe hustruge och krone met
den huasse torne krone som stack ind
i din hierne paa alle sider. Jegh beder
dig ydmigelige at dw formedelst den
forsmadelse sō dw leest vil vnde mig

naade till ath iegh maa lide tormodi
ge al den forsmedelse løng fortall oc
baguaskelse som mine vuenner mig
pa dicte. Och lad dit bñdide blod sõ
dw vdgaff aff dit legeme i din hust/
rugelse och kronelse aff to alle mine
synder. Amen. Pater noster.

Den xvij. artickel i messen er.

At presten stryger tører oc renser
sine fingre och hēder paa corporaleth
før han tager obledet. Det betegner
oss huorledis pilatus han tode sine
hender for iøderne och sagde ath han
ville vere saa vskyldig i vor herriss død
som han rensede syne hēder mz vãdet.
En dog at de truede hannũ och sag/
de dw est icke keyserens ven vden dw
dømer hannũ til døde. Saa fryctede
pilatus ath han møste skulle sit embe
de thi gaff han dom ouer hannũ.

En bøn der till.

O

O Vel-
signe
de herre ie-
su criste ieg
tacker dig
ath du vil-
de lade dø
me dig till
døde aff
pilato for
vor salighe
dz skild sō
en anden
obēbarlig
syndere en
dog ath dw vost aldeliss vskyldig oc
klar for vdē all synd Jeg beder dig yd
migelige at dw vilt vñ mig naade till
ath ieg kā offueruege och betēcke mi-
ne swaare synder som iegh bedreffuith
haffuer och lad migh gøre ret plicth
och bod for dem her i verden før iegh
dør ath ieg icke paa den yderste dom-

me dag fortabeſſ mz andre onde mē/
niſke effter din retwiſe oc ſtrēge dom
men lad mig da findiſſ aldeliſſ vſkyl
dig i din aſywn Amē. Pater noſter.

Den xvij.artickel i meſſen.

Er at preſten tager obledet i ſyne hēder och de hānum tiene till meſſen legghe hagelen op paa hanſſ axell och ſaa reder preſten ſig till ath conſecrere och beuie det hellige ſacramēte vor herriſſ legeme. Det betegner oſſ huorlediſſ wor herre beredde ſigh till dē haarde dødh och pine ath lide dē tid pilatꝰ hagde dømd hānū. Och bar ſelff det ſware korſſ paa hāſſ hellighe axell till caluarie bierg ſom han ſkulle tole død paa. En dog at hā tiit ſuarlighe fald wnder det paa wegē. Thii hā vor ganſke vāſinecgtig paa mādommēſſ vegne for iøderne hagde ſaa greſelige huſtruget och kroned hannwm.

O Dw velsi-
gnede her
re ihu xpe
Jeg tacker
dig at dw
vilde vel-
willige se-
lff bere det
suare korss
paa dyne
hellige ax-
el til calua
rie bierg
sō du skul
le korssfestiss paa. En dogh at dw
swarlige tit och offte fald vnder der til
iordē paa vegn aff vāsmectelse thii dit
hellige blod oc liffuiss mact oc styrke
vor tuonget aff dig i din hustrugelse
oc kronelse och sware pine som iøder

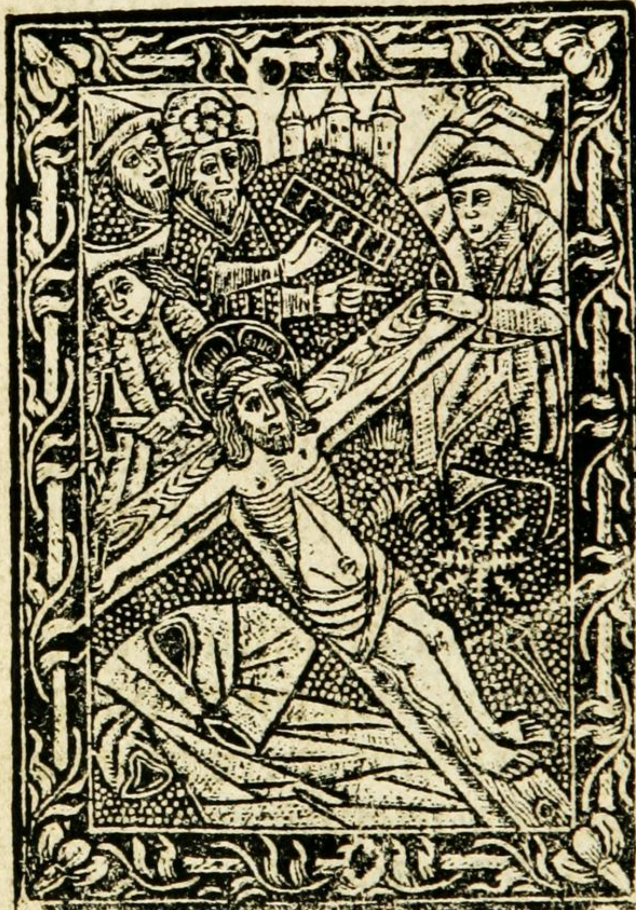
ne dig den gandske nat oc halffuegiss
til middag daa giort hagde. Jeg be
der dig ydmigelige kere herre ath den
tiid maa komme ath ieg maa giffue
mig veluillelige i dine hender at leffue
oc dø effter din vilge oc bliffue salig
meth dig formedelst din sware pine.
Amen. Pater noster.

Den xix. artickel i messen.

Er ath naar presten haffuer conse-
creret oc bewiet thz hellige sacramēte
gudz legeme met de fem ord som der
till hører Sa løffter han samme gudz
søn op offuer sit hoffuith meth baade
sine hender thii ath han er ret middel
mellem oss syndige menniske oc gwd
fader i hiēmelē. Det beuiser oss huor
lediss Jhesus vor frelsere vor neglder
oc vpreysder paa det hellige korss mel
lem two iøder aff twēne honde folk
som vor iøderne och hednynghe der

ſiden beſpotte hannum ſkammelige.

En bøn der till.

O Vel ſigne de herre ie ſu xpe. ieg tacker dig ath dē tiid dw hagde lidet megē ſwar pine her paa ior dē ath dw daa vilde lade digh negle till det hellige korſſ met ſtompede nagle ſom ſlagne vaare gennem dine hender och føder oc opregſe dig paa korſſet fra iorden i lucten mz ſtor pine. Jeg beder dig yd

migelige kere herre at dw vilt opløffte mit hierte til hiẽmelſke ting oc bege/relſer oc vdſløcke alle verdẽſſ løſt oc at tra aff mit hierte oc ſind ath ieg yde/lige betencke maa din hellige korſſ fe/ſtelſe oc ſiden fonge hiẽmerigiſſ glede formedelſt hẽde met dig til ewig tiid. Amen. Pater.

Den xx. artickel i meſſen.

Er at naar peſtẽ haffuer neder lagt gudz legeme tha opløffter han kalken meth wor herriſſ alder dyrebarſte blodh. Deth betegner oſſ ath dẽ tiid wor herre wor op reyſſder paa deth hellighe korſſ ſaa lode de ſlẽme iøder aff reth van arth och deriſſ ſtore ond/ſkaff korſſet falde till iordẽ igen meth hanſſ bñdide legeme ath alle hãſſ hel lighe ſaar och wũder och ſerdeliſſ the iiij ſaar ſom han vor feſter meth till korſſet brøſte op igen ath bløde ſom en kylde paa iorden.

En bøn der till.

O Velſi
gnede
herre Jeſu
criſte Jegh
tacker dig
ath dw vil-
de lade dig
ſwarlige vd
ſtræcke paa
det hellige
korſſ at hu
er led ſkyl-
diſſ fra an-
den och ſi-
den lod opregſe digh meth korſſeth i
lucthen och tillodh ath de ſlemme for
bannede iøder lode korſſet neder fal-
de igen till iorden ſaa ſwarligē met dit
benedide legeme ath alle dine hellige
ſaar oc vunder op brøſte igen at bløde
ganſke offuerfløødighe paa nyſſ at dit
blod fløød ned til iorden den tiid de
reyſſde korſſet op igen mz dig. O den

swære pine dw figst i dit hoffuit i sam me fald aff din torne krone sō stack dig i din hierne paa alle sider. Jeg be der dig ydmigelige at Jeg maa tiene och tacke dig meth alle mine lemmer krop och siell saa lenge ieg leffuer for denne din pine ath ieg effter min død maa fonge dē ewige glæde meth dig Amen. Pater noster q̄ es in celis.

Den xxi. artickell i messen.

Er naar prestē haffuer neder sath kalken tha vdstrecker han sine arme i korss vis hed och beder forfolked. Det betegner oss ath den tiidh iesus cristus vor herre hengde vdstrecketh met sine benedide arme paa det helli-ge korss da bad han for dem som han num pinte oc serdelis for de simpel iø der oc hedniger som icke wiste hwad de giorde. En dog at de bespottede hānū och sagde est dw gudz søn tha

frelss dig selff och sty ned aff korsset.

En bøn der till.

O Vel/
signe
de herre ie
su xp̄e. ieg
tacker dig
ath du for
min skyld
vilde hēge
vdstrecket
paa det he
llige korss
meth dine
bn̄dide ar
me oc lade
dig saa skē
delige bespotte aff de forbādede slēme
iøder. Jeg beder dig ydmygelige ath
du formedelst din guddōmelige mil/
hed och godhed wilt indtrycke denne

swarepine och bespottelse i mit hierte ath ieg ydelige maa offuer tencke dem dig till loff oc ære oc min arme siel till den ewige salighed. Amē. Pr̄ noster.

Den xxij. artickel i messen.

Er at prestē gør sidē syw korss offuer det hellige sacramēte oc kalkē Det betegner oss ath wor herre talede syw gonge paa deth hellighe korss. Den første gong sagde han. O gwd fader forlad dem deriss synder thii de vide icke hwadh de gøre. Anden gong til røffueren i dag skalt dw were meth migh i paradiss. Tredie gong till syn moder. Quinde se din søn och til sancti hanss se din moder. Fierde gong. O myn gud o myn gwd hwi haffuer du saa offuergiffuit mig. Femte gong Mig tøster. Siette gong det erful kōmed. Siwende gong o hiēmelske

fader i dine hender befaler ieg min siell.

En bøn der till.

O Vel/signe de herre ie su xp̄e ieg tacker dig at dw vil/de tale syu gōge paa deth helli/ge korss i din sware pyne for myn salig hedz skyl/dh ath ieg altiidh skulle komme dig i hw. Jegh beder digh ydmigelige ath dw wilt forlade mig alt det ieg haffuer syndet emod dig meth de syw dødelige syn/

der. Som er høfferdighed gerighed vkyskhed awend wrede offuerflødighed och ladhed. Ath iegh formedelst din swarc pine oc din store milhed oc barmhertighed maa fonge dē ewige ro i hiemmerigiss rige.

Den xxiij. artickel i messen.

Er ath presten stonder i den andē tyende messe och beder for alle cristne menniskess siele som er i skerss ildz pine. Det betegner oss deth store mørck som bleff offuer all verden den tiidh wor herre hengde paa det hellige korss oc soll oc maane de møste deriss skyn och alle stierner.

En bøn der till.

O Vel/ ſigne de herre ie ſu xp̃e. ieg tacker dig for det ſto re mørk ſõ wor offu/ er all verdẽ fra klockẽ ſlo ix. till hun ſlo xij mẽ du hẽg de paa det hellige ko/ rſſ och ſolẽ hagde møſt ſit ſkyn til din benedide ſiel vor vdgongen aff dit hel lighe legeme for wor ſalighedz ſkyld. Jeg beder dig ydmigelige at du wilt vnde mig ath ieg maa haffue medlid/ ſing meth dig i din bitter pine oc for/ ſmaa all werdenſſ høfferdighed vel/ løſt oc rigdom at all werdenſſ forſen

gelighed maa bliffue migh mørk och
verstyggelig saa iegh kan fõge dẽ ewi
ge salighed.   Pater noster. Aue.

Den xxiiij. artickel i messen.

Er at presten syunger pater noster met høy røst effter han haffuer ston/ det sist i tiẽde messe. Det betegner oss ath den tiidh wor herre skulle dø paa det hellige korss tha ropte han til gud fader met høy oc swar gredende røst (sigendiss) O hemelske fader i dine hender befaler ieg myn siell.

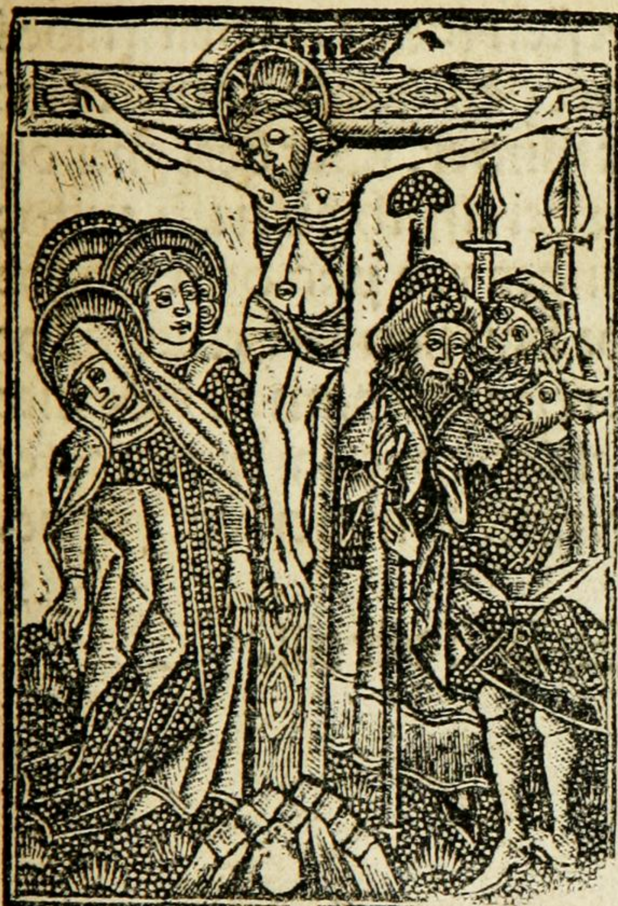
En bøn der till.

O Velsignede herre iħu xp̃e ieg tacker dig at dw leestdẽ hor de død for mig arme syndi/ ge menniske paa det hellige korss paa det at ieg skulle frelsess fra dẽ euige død ieg beder dik idmigelige

kere herre formedelst den haarde pine dw leest paa det hellige korss serdeliss den tijd din hellige siel skulle vdgon-ge aff dit benedide legeme at dw vilt trøste mig i all min nød och drøuelse oc frelse myn arme siell i myn dødz time. Amen. Pater noster Aue ma.

Den xxv. artickel i messen.

Er at presten bryder det hellige sa-cramēte i tre dele. Och læser tre gon-ghe. Agnus dei. Som er paa danske. O dw gwdz vskyldelighe lam forbar me digh offuer oss. Det betegner oss hworlediss ihesus vor herre omwēde och frelste trende honde folk men hā hēgde paa deth hellige korss først røff ueren som hēgde paa hāss høgre side. siden Longinū som stack hāss hierte op Och frādeliss mange andre aff dē som neruerendiss wore hoss hannum i hanss dødz time.

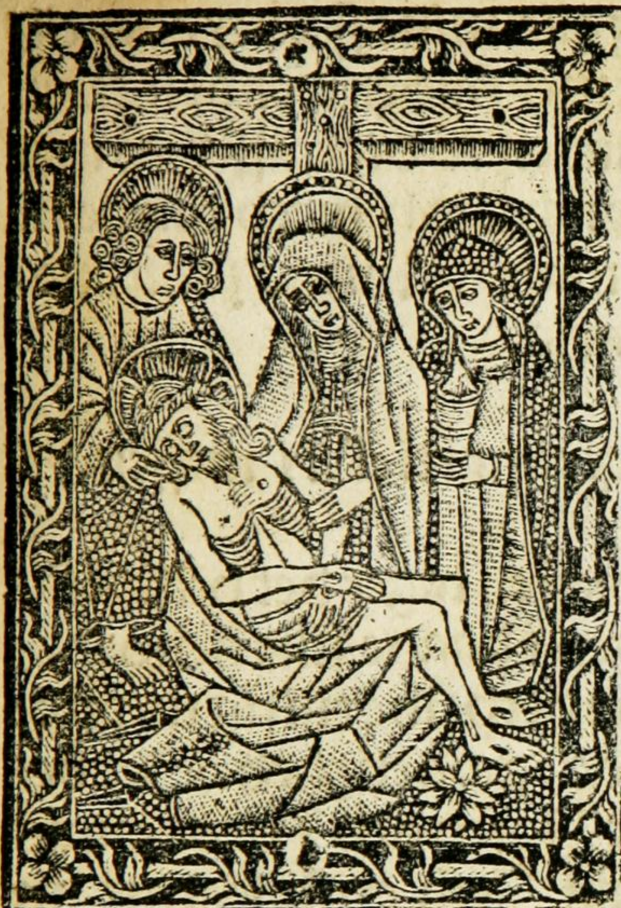

O Vel/
signe
de herre ie
su xp̄e. ieg
tacker dig
ath du vil
le frelse trē
ne honde
folk men
dw hēgde
paa deth
hellige ko/
rss Jeg be
der dig id
nugelighe
alder keriste herre som frelste røffuerē
paa korsset ath dw formedelst dē sam
me din vbegribelighe barmhertighed
vilth frelse migh paa myn yderste tiid
ath ieg sidē meth alle dine helgē maa
tiene digh ewindelige. A. pr̄ nr̄. Aue.

Den xxvi. artickel i meſſen.

Er at preſten lader en dell falde i kalken aff det helllighe ſacramēte ſidē hā brød det ſønder. Det betegner oſſ ath ſidē wor herriſſ ihesu criſti milde hierte opſtunget vor paa det hellighe korſſ tha for han ned til heluediſſ oc brød det oc vdtog Adam oc ewe met de andre hellighe patriarke oc profe/ter oc hāſſ venner ſom der vor fagne.

En bøn der till.

O Vel/ ſigne de herre ie ſu xp̄e. ieg tacker dig at dw wo ſth døder ned tagen aff det hel lige korſſ aff dē go/ de retwiſe ioſep oc ne der lagd i din hellige moderſſ marie ſkød ſom wor da gād ſke bedrøffuit och ſorg fuld for dig oc kyſte tiit och offte dit blodige legeme. Jeg beder dig ydmigelige alder ka/ riſte herre at du formedelſt den ſuare ſorg oc graad ſom din benedide mo/ der hagde for dig vnder korſſet och dē tiid dw laaſt i hēdiſſ ſkød at du wilt

forlade mig alle mine synder oc ey tillade ath ieg mer falder i synden Men vndh mig ath elske digh aff alth myt hierte till ewigh tiidh meth din hellighe moder maria. Amen. Pater noster. Aue maria.

Den xxviij. artickel i messen.

Er ath presten tager det hellige sacramente igen i baade sine hender. Och anāmer deth sidē till sig met stor ydmyghed och gwdelighed. Det betegner oss at Josep och Nicodemus toge vor herriss Jesu criste legeme mz deriss hender aff iomfru marie skød och lagde det i graffuē meth stor ydmyghed och gwdelighed.

En bøn der til.

O Vel=
signe
de herre ie
su xp̄c. ieg
tacker dig
ath du vil
de lade di
gh begra=
ue oc sin=
rge mz dy
rebar sim=
ørelse. Oc
swøbiss i
en subti=
ligt lineth
klede en dogh ath dw wost herre off=
uer hiemmel och iordh. Jegh beder
dig ydmigelighe o keriste herre at dw
vilt vn̄ mig at ieg maa begraffue di bit
ter pine oc haarde død i myt hierte oc
hu at ieg ydelige dē betēcke maa. Och
smørge dine hellige saar daglige meth
myne gredēne thaare oc gwdelige bø
ner och

lesnynger ath ieg maa bliffue verdigh at se dine hellige fem vnder i hiemme-rige. Amē. Pater noster. Aue maria.

HEr begi-dess dē tre-die dell i messen sō betegner wor herriss ihesu cristi aldher ere fuldeste o-pstandelse Ihwilken hanss hel-ligste siell wor opful dh meth alder største glæde oc løst oc Iomfru mariess dess ligest Thii ath hellighe doctoress de scriffue at Iom frw maria bleff saa vansmectigh oc

mactløſſ longe fredag aff den ſuare
ſorg ſwck oc graad ſom hwn hagde
for ſyn kære ſønſſ haarde død oc pine
ath de ledde hende till iheruſalē igen
ſaa got ſom halff d ø d oc der tøffuede
hwn oc forbidde hāſſ verdige opſtā-
delſe bedendeſſ ydelige til gwd fader
ſaa ſigendiſſ. O hiēmelſke fader iegh
wed aff ꝓfeterneſſ ſpaadam oc ſande
ſcrifft at den tiid nw tilſtwnder ath
min kæriſte ſøn ſkal opſtonde. Thii
beder ieg dig ydmygelige ath du wilt
opregſe hannū aff døde. O alder kæ-
riſte ſøn ieg ſaa dig nw nylige ſaa ync
kelige blodig oc ſaargiord. Lad mig
nw ſe dig igen i dit forklarede legeme
opſtondē aff døde. O alder mildeſte
ſøn dw haffuer ſaa offte ſagt mig ath
du ſkulde opſtōde den tredie dag och
nw begynder han at kōme thii beder
ieg dig ath dw lader mig ſe dit alder
clariſte legeme. Saa bad iomfru ma
rie paaſke nat til midnattiſſ tide Da

kom han met syt erefulde legeme oc hugswalede først syn hellighe moder Thi læser hēde til ære dēne effter screffne bøn. Hwo henne læss met anger och rwelse for syne synder han fortiener fire synss tywe aar til afflad.

O Herre ihesu criste leffuende gudz søn. Jeg beder dig ydmygelige formedelst dē glæde och hwgsualelse din alder kæriste moder maria fick paaske nat den tid dw obēbarede dig for hēde met dit ærefulde oc skinnēde legeme Oc for dē glæde hwn fick da hwn saa at dw forklared wor met din guddōmelige clarhed. ieg beder dig at du vilt giffue mig de syw den helliandz gaffuer ath de mwe optende min hw oc hierte saa at iegh maa alle mine dage fuldkōme din wilge oc budord sō leffuer och regnerer till ewigh tiidh Amen.

Den xxix. artickel i messen.

Er ath naar preſten anāmet haff-
ner det verdige gudz legeme och blod
aff kalken tha gør han hānwm tō al
deliſſ och lader hānwm ſtonde obē.
Det betegner oſſ ath dē tiid vor herre
wor opſtonden aff døde den tredie
dagh da lod han graffuen ſtonde obē
och tom och obenbarede ſig førſt for
ſin hellige moder oc ſiden for ſine an-
dre wenner.

En bøn der till.

O Veſignede herre Jheſu xp̄e
ieg tacker dig for din ereful
de opſtōdelſe at du haffuer
ſønder brødet dødzēſ bōd
oc forklared dit ſkynnēde legeme met
din guddōmelige clarhed. Jeg beder
dig idmigelige o keriſte herre at du vilt
opreyſe myn ſiel och liff aff alle myne
ſynder oc onde gernynger ſom ieg nw
er behindred vdi at ieg maa tiene oc

tacke dig tilbørlige her i werdē oc si-
den til ewig tiid. Amen. Pater nr̄.

Den xxx. artickel i messen.

Er ath presten tager spøling i kal-
ken paa den høgre side hoss altered.
Det betegner oss at vor herre kom till
sine apostell effter syn erefulde opstō-
delse oc od stegter fisk meth dem som
de hagde fanget effter hāss befalning

En bøn der til.

O Velsignede herre Jesu xp̄e
ieg tacker dig ath dw effter
din erefulde opstōdelse wil
de obēbare dig for dine apo
stle oc disciple oc æde met dem natur-
lig mad ath de kēde oc se skulle at dw
wost sandelige opstondē met det sam
me forklarede legeme som dw anam-
mede aff iōfru maria. Jeg beder dig

ydmygelighe kere herre ath dw vilt fø
de mig nw her paa iordē meth den hel
lighe ſcrifft oc god lerdom at ieg maa
leffue effter dine budord och vilge ſaa
iegh maa ſidē bliffue delactig met dig
oc dine helgen i det hiēmelſke geſte/
bud och verſkab ſō aldrig fōger ende.

Den xxxi. artickell i meſſen.

Er at naar preſtē hafuer taget ſpø/
ling tha vender han ſig om mith for
altered och ſiger till folket. Dn̄s vobi
ſcum (det er ſagth) herre gwd were
met eder. Det betegner oſſ at worher
re kom ind til ſine apoſtel oc diſcipell
inden lwcte dørre och ſtod mit i blāt
dē oc ſagde (Pax vobis) det er ſagt
fred were met eder.

En bøn der til.

Velſignede herre iheſu xp̄e.
Jeg tacker dig at dw vilde
obenbare dig for dine helli/
ge apoſtel oc diſcipel effter

din exefulde opstondelse. Oc ingonge
till dem at lwcte døre oc stonde mit i
blant dem och the dem dine hellighe
fem saar i hender føder oc side ath de
fulkōmelige tro oc se skulle at dw san
delighe opstondē wor mz dit rette le/
geme. Jeg beder dig ydmigelige kere
herre at du vilt løcke mine fem sind
baade induertiss oc vduertiss fra alle
fristelser oc verdenss forfengelighed
at ieg maa see till ewigh tiid dit for/
klarede legeme och hellige saar sō dw
tede dine discipel. Amen.

Den xxxij. artickel i messen.

Er at prestē vender sig til folked oc
siger (Jte missa est) det er sagt gon/
ger nw dē hellighe messe er fuldkōmē.
Det betegner øss at før wor herre for
till hiēmelss tha sagde hā till syne apo
stell gonger nw offuer all werdē och
predicker och lærer dē hellighe lest oc

ewangeliū for alle creatur ſom till er
Alle de ſom tro och døpte ere de ſkul
le fonge den ewighe ſalighed.

En bøn der til.

Velſignede herre ihu criſte
Jeb tacker dig at du forme
delſt dine hellige apoſtleſſ
predickē oc lerdom haffuer
kaldet oſſ fattige hedninge till dē hel/
lige criſtelige tro. Jeg beder dig ydmi
gelige kere herre at ieg her paa iorden
ſaa leffue maa i den hellige criſtelighe
tro och fulkōme dine apoſtelſſ lerdō
oc dine budord ath ieg maa fonge dē
ewige glæde meth dig i hiemmerighe
ſom dw haffuer loffuith alle gode cri
ſtne menniſke. Amen. Pater noſter.
Aue maria.

Den xxxiij. artickel i meſſen.

Er at naar presten haffuer fuldkō med messen tha giffuer han velsignelse offuer alle som hoss hannū nerwerendiss ere oc vender sig saa til alteret igen oc far aff messe klæderne. Det betegner oss ath den tiid vor herre iesus cristus hagde fulkōmed alting effter gudh faderss vilge och igenløsd menniskenss køn fra dieffuelen tha gaff han velsignelse offuer alle som nerverendiss hoss hannū waare paa oliueti bierg den tiidh han opfor till hiemmerigiss rige.

En bøn der till.

ende oc tiene vor herre i time oc spise
deriss arme siell som ewindelige leff/
ue skal met dē aādelige spisnyng gudz
benedide legeme. Men dē fortryder
icke och ey helder tyckiss langsomme/
ligt at vere at side ouer borde tre eller
fyre tyme at æde oc dricke och siden
fulde dem till midnath at de føde kū
de den vsle krop oc legeme som raad/
ne skall i iorden och orme oc padder
æde skulle. O mēniske offuer giffuer
saadan leffnid om i ellers ville vere
delactige i hiēmerigiss rige. Tager vel
signelse daglige aff prestē effter messē
om det er ether mweligt oc offuer tēc
ker dē krafft och macth hwn haffuer.
Men gwd i deth gāble testamēte vel
signede de børn som deriss foreldre
velsigned hagde. Abraham velsigne/
de Ysaac sin søn. Ysaac velsignede Ja
cob sin søn. Jacob framdeliss alle
syne børn oc der faare bleffue de tiith
och offte frelste fra bradød och andre

onde plauer. Huor ydermere bliffue de nw velsignede aff prestenss hender mz hwilken han nylighe tracterede wor herriss sande legeme. som gwdelighe anãme hãss welsignelse och tro ful kõmelige ath hwn skall beware dem den dagh fraa all liffuiss fare: bradød ac alt andet ont som dem kã hende oc ath de skulle fonge dẽ ewighe benedidelse der faare aff gud i hiemmerigiss rige. Amen.

Om samme velsignelse findiss mã ge store iertegen i den hellige scrifft aff hwilke iegh twende scriffue vil.

Deth wor en mure mester som tecke skulde eth høyt hwss och han fald w forwãdiss fra øuerst aff samme hwss oc ned paa iorden och bleff alligewel vskad. Der kom løbẽdiss meget folk till hannwm oc mente at han hagde wereth død men de fwnde hannwm

karsk oc sund det forwndrede dē alle
och sagde du wost vel velsigned i dag
men dw ey døde aff dette fald. Han
swarede) det er sant thii ieg vor vel-
signet i dag aff prestēss hōd met hwil
ken han føre tracterede gudz verdige
legeme. Och det wor oc er min fuld-
kōmelige tro at ieg icke dø skall vden
skeel och scrifftemaal naar iegh fon-
ger saadan velsignelse aff presten eff-
ther messen. Thii skadde migh och
nw inthed som i alle se.

Et andet Jertegen.

Der vaare twenne stalbrødre sō
stedsse reyssde til hobe effther deriss
bieringh. Den ene hørde hwer dagh
messe och tog velsignelse aff prestē før
hā gik bort. Men dē andē han actede
det inthed. En dag som de fuldiss at
paa vegn saa kō en swar tordwn och
lywn ild. Oc den som icke hagde hørt

messe han bleff i hiel slagen. Men dē anden som hagde fonget velsignelse aff prestē han bleff aldeliss vskadder.

En bøn man læse skall effter messen.

O Alder mectiste och veldig- ste gud ieg tacker dig ydmy gelige aff all min hw och hierte. Ath dw haffuer bes- kermeth mit liff oc siel til dēne dag oc vnth mig nw at se i prestenss hēder dit benedide oc sāde legeme met kød oc blod som du anammede aff den alder reniste mø Jomfrw Maria. Jegh beder digh ydmyghelighe ath dw formedelst dē vsyelighe kerlighed som dw haffuer til din alder helligste moder oc for den swaare død och pine dw tolde for mig arme syndige men- niske. Ath dw vilt vnde mig at ieg nw maa saa aandelige haffue anam med dit benedide kød oc blod min

siel oc liff til salighed som prestē det
anāmede legemelige at ieg der mz bes
kermess maa i dag fra alle mine siēder
oc wvēner sō mig kūde skade paa mit
liff siel gotz heder eller ære. Och for/
lad mig alle mine synder oc beware
mig fra dieffuelē at hā ey fōger mac/
th offuer mig eller min siell. O gud se
miskūdelighe til mig oc giff mig den
helliādz naade at ieg maa ydelige øff/
ue mig i din hellighe tieniste oc leffue
retferdelige effter dine budord forbar
me dig oc offuer myne foreldress siele
oc offuer alle andre cristne siele sō ieg
er skyldig at bede faare. Och lad di/
ne hellige engle anāme min siel effter
min død oc føre hēne til dē euige hiē/
merigiss glæde. Amen.

Den anden bog at hore Meſſe.

HEr effther Følger den Anden bog Vdi huilken der beſcriffuiſſ och læriſſ atſkillelige artickle om dẽ hellige meſſe ſom nyttelige ere huert criſtet menniſke at vide. Och hwad altered preſten. kalk. diſk meſſe klederne oc alt andet ſom der till hører betegner.

HEr begyndiſſ tafflẽ aff dẽ Anden bogh.

Første Capittel hwi meſſen kallis meſſe i alle land aff alle honde mẽniſke paa alle twngemall.

Det andet Capit. Hwor fore alle kirker ſtonde i øſter ock veſter.

Tredie Capittel. Hwo der ſagde

den førſte meſſe.

Fierde Capit. Om i preſteſſ førſte meſſe er bedre en den anden.

Femte Capittel. Om det er bedre ath høre meſſe aff en god præſt en aff en onder.

Siette Capittel om alle meſſer ere al enſſ gode at lade læſe eller ſige.

Sywende Capit. Om de ſyu meſſer ſom haffue megen krafft och macth och kaldiſſ de Gyldene meſſer.

Ottende Capittel. Om alle mēniſke ere plictige til at høre en heel meſſe.

Nyende Capit. Om det er budet ath hwert criſtet menniſke ſkal høre meſſe om hellige dage.

Tyende Capittel. Om man maa gonge pillegrimſſ gong om ſøndagē.

Elleffte Capit. Om et menniſke er inthz andet plectig at gøre om ſøndaghen en høre meſſe.

Tolffte Capi. Huorlediſſ eth got mēniſke ſkal haffue ſig vnder meſſen.

Trettende Capittel Om en er al-
tiid plictig till ath høre messe aff sin
egen prest i sin sogne kirke.
Fiortende capit. Om man maa si-
ge messe paa tw vider sted.
Femptende capit. Om et mēniske
maa læse om søndaghē vnder syn sog
ne messe det hānwm er sat til plict och
bod for syne synder.
Sextende ca. Om den er plictig til
at høre en anden messe som kōmer for
silde til syn søndagess messe.
Søttende ca. Om hwert mēniske
bør endelighe ath høre och forstonde
ordene i messen.
Attende capit. Hwad salighed oc
nyttelighed der er i messen.
Nittende capit. Om man maa si-
ge messe eller lade sige messe for pēnige
Tywende capit. Hwor met man
mercke skall det hellighe sacramētess
mectighed krafft och macth i messen.
Det xxi. capit. Hworledis hwert

mēniske tilbørlige oc gwdelige skall rede sig til at høre messe.

Det xxij. ca. hworledisƒ hā sig haff ne skal der rettelige vil tiene til messe.

Det xxiij.ca.at huer man skal gier ne tiene til messe for sex sager skyld.

Det xxiiij.capit. Om qwindfolk maa tiene till messe i nød.

Det xxv. Capitt. om nogē kan vel høre mange messer til lige.

Det xxvi.capit.hwad alt ded bete gner som hør till messen baade prest altere kalk. disk.corporal.messe kleder ne och alt andet.

Første cap. hwi Messen kallisƒ messe i alle land oc paa alle twngemaall.

I Alle land oc paa alle honde tūgemoll Latine Hebraiske Grekeske Valske Spanske Fransorske Engelske. Danske och tyske kallis det hellighe messe embede (Messa) for trenne honde sager skyld.

Den første sag er (Quia missa) dicit quasi transmissa secūdū Hugo- nem de sancto victore. Det er sagt paa dāske (Messæ) mercker saa megeth som frāsent som Hugo aff sancti vic- toriss closter i Pariss det vdtyder. Fordi ath presten han framsender til den alsommectiste gud i hiemmerige alle deriss gudelige bøner oc offer sō høre hanss messe thii han er skicked till en talss man oc middel mellē gud oc mēniskene Anden sag er fordi ath (Messæ) er saa meget som vdsent. Thii ath den alsommectiste Gud fa der vdsender sin eniste søn til huer mes se met det samme legeme kød oc blod som han anāmede aff iomfrw maria naar prestē læser de fem ord som gwd selffuer der till skickede. Och presten anāner det legemelige. Oc alle andre gudelige menniske aandelige som hø rer messen om de det begere oc ere vdē dødelig synd. Tredie sag er fordi at

(Messæ) er en nw saa meghet sõ vdsent. Thii ati den hellighe kirkiss første begyndelse. Strax at det hellige ewãgeliũ wor læst da skulle messe degnen vd driffue aff den hellighe kirke alle de som icke waare døpte oc cristne. Thii ath de waare icke werdighe till ath se det hellige sacramente i messen som er gudz verdige legeme.

Det andet Capit. For hwad sag alle kirker stõde i øster oc vester.

ALle gode cristne menniske skulle vende dem i øster som solen gonger op om det er dẽ mweligt. naar de ville bede till den alsommectiste gwd . Thii at Messen sigiss i øster effter den hellighe kirkiss skickelse for fire honde sager skyld. Den første sag er at wii ey skulle syness ath effter følge Jøderne Sarasener. Turker eller andre vkrist-

ne mēniſke. Thii ath iøderne vende dē i veſter naar de bede Saraſener i ſynder Turker oc andre vkriſtne i nor dē. Fordi er det ſkicked offuer all criſten dommē at man ſkall leſe det hellighe ewangeliū i nør meth høy røſt modh turkerne vkriſtne och alt andet ont ſom kommer aff nør.

Den Anden ſag at wi bede i øſter er at Paradiſſ wor rette bolig ſō Adā oc eue vaare foreldre vaare dreffne aff for de brøde gudz bud ſtonder i øſter Thii wende wii oſſ alle diid til vort rette fæderne land bedendiſſ ydmigelige aff gud at wii dijd komme mwe naar wi ſkulle ſkylyeſſ aff denne grædelige dall ſom er werden.

Den Tredie ſag er Ath Jheſus vor ſkabere oc frelſere hengde paa det hellighe korſſ ſaa hanſſ ryg vor vendh i øſter oc hanſſ anſict mod veſter Thi ſkulle wii nw vende oſſ i øſter mod hanſſ hellige anſict Paa det ath wii

Formedelſt den ſuare død oc pine ſom han led paa det werdighe korſſ mwe bliffue ſalighe.

Den fierde ſag er fordi Ath vor herre ſtod i øſter den tiid han opfor til hiē melſſ oc der baade de hellighe apoſtle til hannwm Han ſkall oc ſide i øſter paa dē yderſte dōme dagh naar han ſkal dømme leuēdiſſ oc døde Oc det betegner oſſ at wii begraffuiſſ met fø derne i øſter oc hoffuedet i veſter Ath wii ſkulle opſtonde ſom wii ligge oc ſtrax gonghe for wor herriſſ ſtrenghe dom ſom ſker i øſter oc icke vende oſſ om till nogen ſide.

Det tredie Capit. hwo der ſagde dē førſte meſſe. Och hworlediſſ hwn ſiden bleff ſticthz.

DEt findiſſ klarlige i den hellighe ſcrifft ath Gudz ſøn ſelff oc ſagde meſſe ſker torſſdag ath afftē den tiidh

han od syn nadwere met sine apostel. Daa lesde han de fem ordh offuer brødet meth hwilke alle prestmēd nw bewie oc consecrere det hellige sacra=mente (och saa gaff han sine apostle det och sagde. Anammer dette mit legeme til ether i myn i hwkōmelse. Saa skulle i oc omwende her effter brød til myt kød blod oc legeme i min piness oc dødiss amyndelse. Oc alle prester effter eder. Siden sagde apostlene messe lessendiss samme fem ord offuer brødet som cristus giorde meth en. Pater noster oc en Aue ma=ria all eniste Saa læsde sancte Peder messe i fire aar i Orienten der som hā wor biscop. Saa bleff han bisp i An=tiochen der læsde hā iij. Pater noster och tre smaa bøner till messen Sctē Jocob den mindre han leesde først messe i iherusalem for hā bleff der bis=cop sanctus Marcus ewāgeliste lesde først messe i Alexādrien. Och saa de

andre Apostle offuer all verden frandeliss. Siden skickede dẽ hellige kirke at man skulle læse epistelen oc det hellighe ewangeliũ. Sidẽ kõme der hellige pauer oc bisper som wor sctũs Gregorius Gelasius Celestinus Ambrosius. Augustinus. oc skickede messen som hwn nw sigiss.

Det fierde Capittel om en prestes første messe er bedre en den anden iij. eller iiij. eller en andenss messe er.

DEt hellighe sacramẽte som wies oc consecreress i alle messer aff alle prester det er all lige mectigt oc lige krafftigt. Dog er en prestess første messe mer nyttelig och gaffnlig en de andre. Jhesus cristus wor frelsere styctede først Den første sag er Thi ati dẽ første messe sker stor høgtiid och verdighed som icke sker i de andre messer. Som er met offer vrge leg ringen oc kimen løstig sang met discant oc an

det som gwdh sker loff aff.
Anden sagen er Ati enss første messe daa forladess hanss synder offuerflø-dige och aff slettiss meth stort afflad som der till giffuit er. Och alle fortie-ne det som høre samme hanss messe.
Tredie sag er At alle prester plege at berede dem mer gudelige til dē første messe en til de andre oc fordi bliffuer hā dess ydermere bønhørd meth gud at bede for dem som høre hāss messe.
Den fierde sag er At der bliffue som-me siele løssde aff skerss ildz pine som gud tilforn der til skicked haffuer sō icke løsis kunde meth andre messer. Som wii lese aff Sancto Gregorio ath der bleff saa mange siele løsde aff skerss ildz pine i hāss første messe som der wor mēniske hoss at høre messen. Met mange saadāne flere exempel.

Det femte capit. Om det er bedre at høre messe aff en god prest en aff

en on prest.

Her til suare hellige doctoress och sige Ath man maa tale om den hellige messe i trēde hōde maade. J første maade paa det hellige sacramētiss vegne som er gudz benedide legeme. Saa er messē saa god aff dē werste prest som aff dē beste Thii det hellige sacramēte det forbedriss icke aff en god prest och det forargiss icke helder aff nogē ondh prest. Men han anammer det til syn egen fordømelse.

J anden maade aff hwad persone messen sigiss Om han er reth sognepreste eller cappellan til kirken. Daa er och messen saa god aff en ond prest sō aff en godh.

J den Tredie maade maa man tale om de gwdelige bøner der nogē leser i messen Saa er altiid dē messe bedre der læsis aff en gwdelig prest en aff en anden løss actig prest.

Det ſiette Capi. Om alle meſſer ere all enſſ gode at ſige eller at lade ſige.

OM meſſen ath ſige eller ath lade ſige Maa mã tale i twenne honde maade.

Først er ſomme hellige dage ſom haffue deriſſ egne officie meth ſang och leſnyng Som er paaſke dag pindz dag kørmøſſe dag alle wor froe dage alle ſøndage oc mãge andre hellighe daghe paa hwilke det icke er got eller bequẽmeligt ath ſige eller lade ſige andre meſſer en till dagen hører vdẽ det waare aff ſtor nød. Thii ſkulle icke enfoldelighe ligfolk lade ſige andre meſſer en til dagen hører.

I Anden maade ſaa er der mãge ſøgne dage ſom icke haffue deriſſ egne officie daa maa man ſige eller lade ſide de meſſer ſom en haffuer meſt gu

delighed till. Som till vor herriss fem
saar Eller for alle cristne siel : eller till
vor froe eller till andre sine patroner el
ler helgen hwer effter sin vilge Der er
och somme messer som ere meget tack
nēmelige for gwd oc mer nyttelige at
lese eller lade læse for døde eller leffuē-
diss en andre messer som Bonifaci⁹
pawe skickede at man skulle sige fem
messer vor herriss fem saar till ere. Saa
Er der oc vii messer sō kallis de syw
gyldene messer som skulle sigiss sam-
feldiss i syw daghe aff nogen danne
mand met den mening och act som
her effter følger daa haffue de stor vn
derlig krafft och mact. Oc ere meget
nytteligħe at lade læse for de siele som
er i skerss ildz pine ath de mwe snarli
ge frelsiss der aff En dog at de aff vor
herriss store retuisshed skulle der len
ge bliffue. Thii det læsiss at en gude
lige prest frelste hūdrede siele aff skerss
ildz pine met en aff disse messer.

Det sywēde Capi. Er om de syw messer som man kalder de Gyldene messer thi ath de haffue megen krafft och macth.

DEn første messe skall læsiss om mōdagē gud till loff oc ære for han vor fangē ot greben i vrtegaardē. Och bede saa for den fattige siel ath han formedelst dē hāss fangelse vil løse hēne aff skerss ildz pine oc fengsell.
Dē andē messe skall læsiss om tisdagē gud til loff oc ere for han haardelige oc vredelige bundē vor til støttē. O bede for dē fattige siel. At han vil løse hēde synderss oc pine bond.
Den Tredie messe skal læsis om ottenss dagen gud til loff oc ære for dē vretferdige dō der Pilatuss gaff offuer hannū Oc bede for dē arme siel at han hēde løse oc frelse wil fra dē retferdighe dom som er offuer hēde gō/

gen for hendiſſ ſynder ſkyld.
Den fierde ſkal læſiſſ om torſdagen wor herriſſ ſware wſiegelige pine till loff oc ære ſom han hagde den tiidh hanſſ benedide legeme hengde ſlaget till det hellige korſſ met tre ſtompede iern naffle Oc bede for dē fattige ſiel At han formedelſt den ſuare pine vil frelſe oc løſe hēne aff ſkerſſ ildz ſuar-hed och plawe.

Den femte meſſe ſkall læſiſſ om fre-dagen Alle vor herriſſ ſaar til loff oc ære Som waare fem twſinde fire hū drede.halff fierde ſynſſ tywe och tw Oc bede for dē arme ſiell at han for-medelſt alle ſyne ſaar vill frelſe oc løſe hēne aff alle de ſynder ſom hwn er beſmyttet meth.

Den ſiette Meſſe ſkall læſiſſ om løff-uerdagen vor herre till loff oc ære at han wor neder tagen aff korſſet oc lagd i graffuen En dog ath han wor konge oc herre offuer hiēmel oc iord.

Oc bede for den fattige siel at han for medelst sin begrauelse vil løse oc frelse henne aff skerss ildz pine i hwilken hwn begrawen er for syne synder.
Den Sywende skal læsiss om Søndagen vor herriss ærefulde opstōdelse til loff oc ære. Oc bede for dē fattige siell. Ath han formedelst syn verdige opstondelse vill opregse den fattighe siel aff skerss ildz pine ath hwn maa glædiss meth hānwm i hiemmerigiss rige till ewigh tiid.

Den Ottende Capit. om hwert cristet menniske er plectig til ath høre messe om søndagen.

Hwert cristet mēniske som kōmet er till syn lawe alder bør effter kircke loffwen ath høre en heel messe om Søndaghen och icke gōge aff kirkē før prestē haffuer giort velsignelse effter messen.

Vdē det ſkede for nogen ganſke ſtor merkelig ſag ſkyld ſom icke vaare vel mwelig at forlade Doctoreſſ ſcriffue dog fire ſerdeliſſ ſager met hwilke en ſkellige aarſagiſſ kan i dēne artickel.

Den førſte er Om et menniſke vaare ſaa ſwarlige ſywgt at det kunde icke gonge til kirke vden liffuiſſ faare da aarſagiſſ det.

Den andē ſager De ſom haffue ſpæde eller ſywge børn och haffue engen anden ſom dem kan tage ware oc de kwnde icke helder tage dem met dem for fruct oc fare ſkyld de aarſageſſ oc

Den Tredie ſag er ath ware nogen ſtad eller ſlot belagd eller i ſtor fare for ſine fiender oc kunde icke der fore høre meſſe tha aarſageſſ de och.

Den fierde ſag er at naar eth menniſke er ſaa ſwarlige oc ſkellighe behindret at hannwm tyckiſſ mellem gwd ſyn ſyell oc ſamwittighed at han engelediſſ kā fonge hørt meſſe. Da aarſa-

g v

giff han for gud oc den hellige kirke. Dog skal hã gøre gud loff oc ere met syne gudelige bøner der som han er. eller om andẽ dagẽ der effter Mẽ kan han lese danske Tha maa han lese de bøner her forscreffne stõde och begyn diss saa. (O velsignede herre ihu xpe.

Det niẽde Cap. Om det er budet at hwert cristet mẽniske skal høre messe hwer hellig dag.

I Kirkelowen scriffues at det er tilbørligt at alle menniske skulle høre Messe om store høgtidelige dage som skic-kede oc styctede ere aff dẽ hellige kirke Paa det at de kũde dess ydermere ha ffue aar sage til at tiene gud oc tacke hãnwm fore sine velgerniger mz deriss gudelige bøner oc offer oc det kunde de best gøre vnder messẽ thii ere de pli ctige at høre hẽne. Mẽ der er somme smaa helige dage sõ Bisp sidẽ styctet

och budet haffue paa huilke dem bør
och at høre messe. Naar hun er sagd
tha mwe de arbeyde en føge ting for
andre men inthꝫ for dē selffue Sō er
at hielpe til noget menigt gaffn at gø/
re broer ath forbedre onde veye ath hi/
elpe til bigning paa kirke eller kirkega
arde ath aage korn eller hø ind for re/
gn skyld eller ath hielpe fattighe folk
at pløye saa eller høste eller ath aage
ved sten eller andet for fattighe kirkēss
personer klostermend eller kloster iō/
fruer dog skall man før høre messe.

Den tiende capit. Om man maa gonge pillegrimss gong om søndagē oc Om en tieniste drēg och tieniste pige bør at høre messe om søndagē.

Sanctus Jeronymus scriff
uer At det er icke tacknēme
ligt for gudh det en gør om
han lader det bliffue vgiort

som han er plectig at gøre. At gongē pillegrims gong om søndagē eller andre høgtideligbe dage vdē det skade aff stor nød oc serdeliss før man haff uer hørt messe det er vhørligt och stor synd Hwor meget større synd er deth da ath fare effter købmāskafft eller andre erēde om Søndagen oc store hellige daghe och forsøme ath høre messe. Befaler oc nogen sin suend eller pige at regse eller fare nogen sted som mact paa ligger tha synder hwerken aff dem. Men ligger der icke stor macth paa tha synder hosbonden all eniste Forlader oc swēd eller pige ath høre messe om helligbe dage for deriss egen forsømelse skyld at the icke vilde opstōde en time eller ii før de gøre oc der offuer forsøme messen. Tha skulle de selffue det andsware fore gwd oc icke deriss hosbōde eller hwstrwge.

Det eleffte Capi. om eth mēniske

er inthz andet plectig at gøre om ſøn-
dagẽ eller hellige dage en høre meſſe.

DEn alſõmectiſte gwd haff
uer ſelff budet at hwert mẽ
niſke ſkall offue ſig i gode
gerninger om hellighe dage
icke all eniſte at høre meſſe. Men ath
høre predicken afftẽſong oc andre ti-
der oc offuer tẽcke de velgerninger ſõ
gwdh haffuer giord modh hannwm.
Thi ſcriffue hellige doctoreſſ at hwo
der vil holde ſøndagen hellig hã ſkall
fulkomme ſex honde ting.
Den Førſte er at han ſkal høre meſſæ
Den anden er At han ſkall hore pre-
dicken. Sker hwn icke der ſom han
er da ſkal han læſe i det ſted gudelige
bøner eller Pater noſter oc Aue ma
ria. Den tredie er At hã ſkall giffue
almiſſe eller gøre almiſſe gerninger
om det er i hanſſ formue kã han icke
det gøre tha ſkal han fuldkõme det

mz en god vilge oc det er nock.
Den fierde er At han skal besynder-lige bede dē dag om den ewige salig hed Dē femte er At han besynderlige skal offuertēcke paa dē dag ath gwdh haffuer skafft hānwm oc frelst hānū fra den euige helwediss pine met hāss horde død oc pine Oc vnt hānwm at han er kommen til den cristelighe tro och der faare skal han tacke gud aff alt sit hierte.

Den siette er Ath hānwm bør at off uer tencke alle de synder som han ha ffuer giort sidē han ath wor sist till scriffte och gøre saa eth menigt scriff-temall mellem gud oc syn sam wit-tighed oc tycke dem fulkommelighe ilde at were aff alt sit hierte oc haffue vilge till ath bedre sig mod gwdh.

Det Tolffte capittel. Hworle-diss i got mennisk bør ath haffue sig vnder messen.

DEn hellige kirke vor aande/
lige moder haffuer ſkicked
Ni honde ting och artickel
om dē hellige Meſſe ſō hw
ert criſtet mēniſke bør at legge paa hi/
erte. Dē førſte er en dog at eth mēniſ/
ke haffuer hørt en meſſe om ſøndaghē
eller nogen anden høgtidelig dag da
bør hānwm alligeuel ath høre høyme
ſſen vdē han wore ſtorlige behindred
at han det engelediſſ gøre kunde.
Den andē er At huert mēniſke bør
at høre meſſe i ſyn ſogne kirke oc icke
anderſtediſſ i cloſter eller andre kirker
oc der met forſmaa ſin ſognekirke.
Den tredie er At de ſkulle lade deriſſ
hwnde høge oc falke bliffue hiemme
och icke draghe dē till kirkē.
Den fierde er at ligfolk ſkulle icke ſtō
de for ner høye altere eller i neſen paa
prſtē men han ſiger meſſe. Oc beſyn/
derlighe ſkulle icke qwindfolk ſtōde
eller ligge for ner altered.

Den fempte er At enge mēniſke ſkul le ſnacke hwiſke eller vaſke knworre el ler mwre i kirken beſynderlige men meſſen er. Mē bede till gwdh aff eth inderligt oc gudeligt hierte.
Den ſiette er At hwert criſtet mēniſ ke bør ath ſtonde offuer ende mē det hellige ewāgeliū læſis deth betegner at huer ſkal vere rede til at beſkerme den hellighe tro meth ſit æged liff ſō gwd haffuer lert och bwdet i det hel lighe ewangelio.
Den ſiwende er Ath alle mēniſke ſō neruerendiſſ ere men meſſen ſigiſſ de ſkulle bøye deriſſ knæ och neye met deriſſ hoffuit ſaa tit ſom de høre Jeſu naffn. Der til haffuer two Pawer hwer dere giffuit try ſynſſ tywe dage till afflad.
Den ottende er At alle criſtne mēniſ ke ſkulle falde paa baade deriſſ kne naar preſtē opløffter det hellige ſacra mēte oc bede der til met ſtor inderlig-

hed oc gwdelighed.
Det niende er At huert mēniſke ſkal noget offre gud i meſſen. Thi at i det gamble teſtamēte ſagde gud i gēnem profetenſſ mwnd i ſkwlle icke kōme tomhendede i myn aſywn Fordi ſkal hwert mēniſke i det minſte offre gud ſine gwdelighe bøner och leſninger.
Och hwor det er ſedwane der bør dem at offre om ſøndagen oc andre høgtidelighe dage hwer effter ſin formwe.

Det trettende Capit. Om en er al tiid plectig ath høre meſſe aff ſyn egē ſogne preſt i ſyn rette ſogne kirke.

VI haffue beſcreffuit i kirke loffuen. Ath hwo ſom forſmaar eller foracter ſyn ſogne kirke oc ſogne preſt och gonger till andre kirker eller kloſter at høre meſſe den ſkall man vd driffue naar han diid kommer oc viſen hiem

h

igen til sin egen sogne kirke Dette haffuer dē hellige kirke budet.til at tuinge fortredere oc vlydige met som aff gēwordighed gōge til andre kirker. Men gonger nogē till andre kirker eller kloster for predickē.eller for anden gudelighedz skyld tha synder hā ther icke met vdē bispē eller hanss p̄late det forbudet haffuer.

Det fiortēde capit. Om man maa sige messe paa w vider sted.

KAn man haget fordrag daa skal mā engledisss sige messe paa noget u wied sted Mē i skib som er till søcss och icke kwnde naa lādh da er det tilladet ath det maa skee Mē i hwss eller herbere maa det icke ske vdē meth pawēss eller bispenss orloff Dog haffue Sōme closter aff Sortebrødre Graabrødre Oc wor froe ordē p̄uilegie At de

mwe ſige meſſe i hwſſ naar det er aff ſtor nød och icke ellerſſ Men de mwe engē giffue det hellige ſacramēte vn-der band vden de haffue loff der till aff ſogne p̄ſten.

Det femtēde capi. Om nogē maa læſe ſyn penitētz om ſøndagē vnder ſo-gne meſſen ſom hānwm er ſet till plict och bod for ſine ſynder.

MAnge doctores ſcriffue ath man icke maa læſe ſyn penitētz om ſøndagen vnder ſin ſogne meſſe Sagē er thii at en kā icke betale two ſō hā er ſkyldig met en pēning Saa kan en icke helder fulkōme tw budord paa en tiid thii han er plectig ath høre ſin ſøndagiſſ meſſe oc han er oc plectig at holde ſin penitētz Andre doctores ſcriffue at en maa paa en tid høre ſøndagiſſ meſſe oc læſe ſyn penitentz.

Thi der er mange enfoldige oc sim-
pell folk som komme sielden til kirke
vden om søndaghen och tage dem ey
helder anden tiidh till ath lese deriss
penitentz vdi vden men messen sigiss
thi til ladess det ath de det gøre mwe
Men andre som beder vide de skulle
lese deriss penitentz faare messen eller
effter hende. Och inderlige offuer tēc
ke oc betracthe wor herriss suare død
oc pine men messen sigiss som der stō
der i den første bog.

Det sextende Capit. Om det mē
niske som kommer naar søndagenss
messen er begynt er plectig till at høre
en anden messe igen.

ALl den ting som gwd haff-
uer skapt hwn er fwldkōmē
Saa wil oc Gwd at alle wa
are gerninger skulle were ful-
kōmede oc icke framkōme i sticke tal.

Thi hwndrede sticke gøre icke et helt sticke. Det er och bwdet i kirke loffwen ath hwer skall høre en heel messe om søndagen och hellighe dage hwo som hører fordi eth sticke aff en messe her och eth sticke aff en anden der det gør icke en heel messe. Men kōmer nogen til messe naar kyrieleyson er sunget eller ved ded pass han er icke plectig ath høre messe igen: vden det skede for tit eller han det giorde met foract och vilge. Kommer nogen effther det hellige ewangeliū er swnget eller der effter da er han plectig at høre en anden heel messe. Men degnen eller nogen anden som tiener til messen oc løber effter vā vin røgelse ild eller andet han er icke plectig till ath høre nogen anden messe igen.

Det søttende Capittel. Om hwert menniske bør at høre och forstonde hwert ord der prestē læser i messen.

Kirckeloghen bywder at al-
le cristne mēniske skulle hø
re messe Dog læser pstē man
ge ord sactelige som de icke
høre eller forstaa der stōde bag han-
nwm. Her til swarer māge doctores
oc sige at det er nock at et mēniske ēr
neruerēdiss til stæde vnder messē hw-
ad helder hā hører oc forstōder orde-
ne eller ey oc det er oc al enss huad hel
der hā er nederst eller øwerst i kirken
om hā men see kā prestē oc det werdige
gwdz legeme Men waare der nogē
blinder tha gør hanss tro hānum al-
deliss delactig aff messen. Er der no-
gen i kirkē sō latine forstaar da maa
han gonghe till alteret ath høre psten
læse ewangeliū. Mange mēniske haff
ue och en ondh sedwan naar de icke
kwnde se gudz legeme i messen tha ro
be de oc bede bwcke och stonde aff
vegn. Det er ganske ilde giord thii p-
sten fonger der aff stort hinder.

Hwo ſom icke ſe kan gwdz legeme i
Meſſen han ſkall om vēde ſig diid ſō
preſten ſtonder och ſee ydmygelighe
ned til iorden och ſla ſig fore ſit bryſt
oc ſige. Jeg arme ſyndige menniſke.
Jeg er icke verdig til at ſe dit bñdide
legeme for myne mange ſynder ſkyld
men forbarme dig offuer mig oc for-
lad mig dem formedelſt dyn ſtore bar
mhertighed. Met ſaadan ydmyghed
och eth got hierte kan han fortiene
meget ſtorre nade en den ſom er al-
der neſt altered. Som den offuenba-
re ſyndere giorde der laa bag kirke
døren oc ſagde gwd forbarme dig
offuer mig arme ſyndere. Och fik der
meth alle ſyne ſynderſſ forladelſe.
Saa ſkall hwert ſyndigt menniſke
neder bøye ſine øgen till iordē ydmy
gelige (naar preſten opløffter gudz le
geme) oc ſige Jeg arme ſyndige mē-
niſke ieg er icke verdig til at ſe dit be-
nedide legeme for mine māge ſynder

skyld forbarme dig offuer mig oc for lad migh dem for din store milhedz skyld.

Det Attende capit. Hwad salighed oc nytteligheed der er i messen.

I Alle messer skeer gwdh almectiste loff heder och ære Alle engle oc helgen serdeliss glæde fattige mēniske fonge stor naade. Oc de arme siele sō i skerss ild ere fonge der aff ro oc lise paa deriss pine. Først fonger Gud dē hellig trefoldighed loff oc heder aff messen vdi hwess ære och naffn hwn sigiss och er han selff nerwerendiss i henne. J Andē maade saa glediss alle engle oc helgen som i hiemerige ere aff messen thii at de glædiss oc frøydiss ved alt det sō sker gwd till loff paa iordē. J Tredie maade kōmer messen alle cristne siele til hielp och trøst som er i skerss ildz pine. Och der er engē ting

til i werden eller nogen bøn som dem
er mer nyttelih och gaffnlig en messen
der sigiss for dē thii ath formedelst hē
de forladiss deriss synder oc de frel-
sis aff pine for det verdige gwdz lege
me skyld som offres for dem i messē
hāss haarde død oc pine til amindelse
I fierde maade saa kommer messen
de leffuende til hielp. Thii at mange
menniske bliffue offte beskermede fra
stor liffuiss fare den dagh de haffue
hørt messe som stonder her effter i det
xxiij. Capittel.
I den femte maade saa fonge mange
syndige menniske aff løsning aff de-
riss synder i messen som de daglighe
gøre om de tycke dē ilde at were. Oc
det sker i syw honde maade.
De første Som fonge saadā aff løs-
ning aff deriss synder Ere de sō læse
confiteor met presten til alteress.
De andre Som bøye deriss knæ och
hoffuit naar prester siger Jhesus.

De tredie Som falde paa knæ naar man siger i Credo. et homo fact⁹ est.
De fierde Som ydmyge oc gudelige se til gudz legeme naar pstē løffter det
Dem femte Sō mz anger oc rwelse for sine synder slar sig for sit bryst na ar prestē siger. Et dimitte nobis debita nostra. Oc maa han och læse. Pater noster. Men prestē læss hēde.
Dē siette Sō tager velsignelse mz ydmyghed aff pstē effter messen.
Dē sywende Som tager vyt vād aff psten eller stēcker det selffwer paa sig effter messen.

Det nittēde cap. Om mā maa sige messe eller lade sige messe for pēnynge.

Naar nogē vil lade sige messe for sig eller for sine forældress och vēnerss siele Tha skall han icke gøre køb eller tinge mz pstē der om oc sige hwad skall ieg

giffue eder for i messe eller for saa mã
ghe messer. Icke maa han helder sige
wille i sige migh en messe eller saa
mange messer da wil iegh giffue eder
saa mange pẽnynghe eller saa mange
skyllinge som man pleger ath sige i
køb eller købmanskaff. Hwo det
gør han synder dødelige Och p̄sten
desligest om han det samtycker eller
siger. Jegh vil haffue saa megeth for
en messe eller saa meget for saa man-
ge messer. Men hwo der vil lade sige
messe for sig eller for syne foreldre
daa skall han sige til presten.
Herre ieg maa icke købe den hellige
messe icke mwe wii helder køpsla
der om Men siger en messe. eller saa
mange messer for mig eller mine for-
eldre eller for dẽ eller dẽ Jeg wil løne
ether for ethers vmage tilbørlige.
Hwo der lader sige en messe han bør
ath giffue p̄sten saa meget som han
kan skellige leffue dẽ dagh vdoffue

mz til maad oc dricke Fordi Sancte Pouild scriffuer hwo der tien alte-red han skall och leffue aff altered.

Det tywende Capit. Hwor med man merke skall det hellighe sacramẽtiss verdighed oc mectighed.

Man maa merke det hellige sacramentiss verdighed oc megtighed i fem hõde maade. J den Første maade Thii ati det offress gudz sønss bñdi-de legeme som han anãmede aff iom frw maria. Oc hanss verdige blodh som han vdgaff longhe fredagh paa det hellighe korss. Crissostomus siger ath ligerwiss som Gud han frelste al-le menniske fra den ewige fordømelse met hanss død och pine Saa fonge och alle sõ frelses i messen formedelst hanss verdighe legeme oc blod dẽ euf glade i hiẽmerige.

I den maade Thii at de hel-
lige engle oc gudz helgen ere hoſſ alte-
ret at tiene oc ære oc bede til deriſſ gud
oc ſkabere ſom er i ſacramẽtet Fordi
ath ſanctus Gregorius ſcriffuer Ath
naar preſten læſer de ord meth hwilke
han conſecrerer oc wyer de werdige
ſacramẽte Da obneſſ hiemmelen oc
gudz ſøn kommer neder paa altered
ſom en erefwld konning met en ſtor
engle ſkare oc andre helgen Hwo kã
twile der paa Vii ſe alle her i werden
At naar noghen megtig kõge wil fer
diſſ tha tager han met ſig ſyne ridde-
re.fribaarne oc ãdre ſyne tienere hwi
ſkulle da Gud ſom er herre offuer al-
le kõger kõme all ene ned paa altered.
I den tredie maade At der maa en-
gen meſſe ſigiſſ vdẽ der er i tent oc brẽ-
dene lywſſ paa alteret En dog at der
ſkynde hũdrede ſol ſkyn paa altered
eller twſinde maane ſkyn eller hũdre
de twſinde ſtierne ſkyn. Det beteg-

ner ath gudz kerlighed och ro
skall brēde i oss oc kalk oc disk cor-
poral och messe kladerne skulle were
wide ellerss maa man icke sige messe
meth dē. Presten skall och were wi-
id och consecreret ellerss maa han ic-
ke sighe messe. En dogh ath hā wa-
re saa hellig som Jomfrw Maria er
Thii at alle de helgen och engle som
er i hiemmerige mwe icke alt sam-
men sige en messe.
J dē fierde maade Alt det som gøriss
oc sigiss i messen det haffuer en besyn
delig merkelse oc gwdelighed i sig.
Thii at p̄stē less icke eth ord eller rø-
rer en hond i messen met minde ender
met betegness oc merkiss noget aff
wor herriss død oc pine Sō Aureo-
lus siger in compēdio theologie. Ath
Messen er saa fuld met gwdz besyn-
derlige gaffuer oc naader sō vādet i
haffuit er fult aff thaare Solen fuld
met sol grand. Hiemmelen fwld met

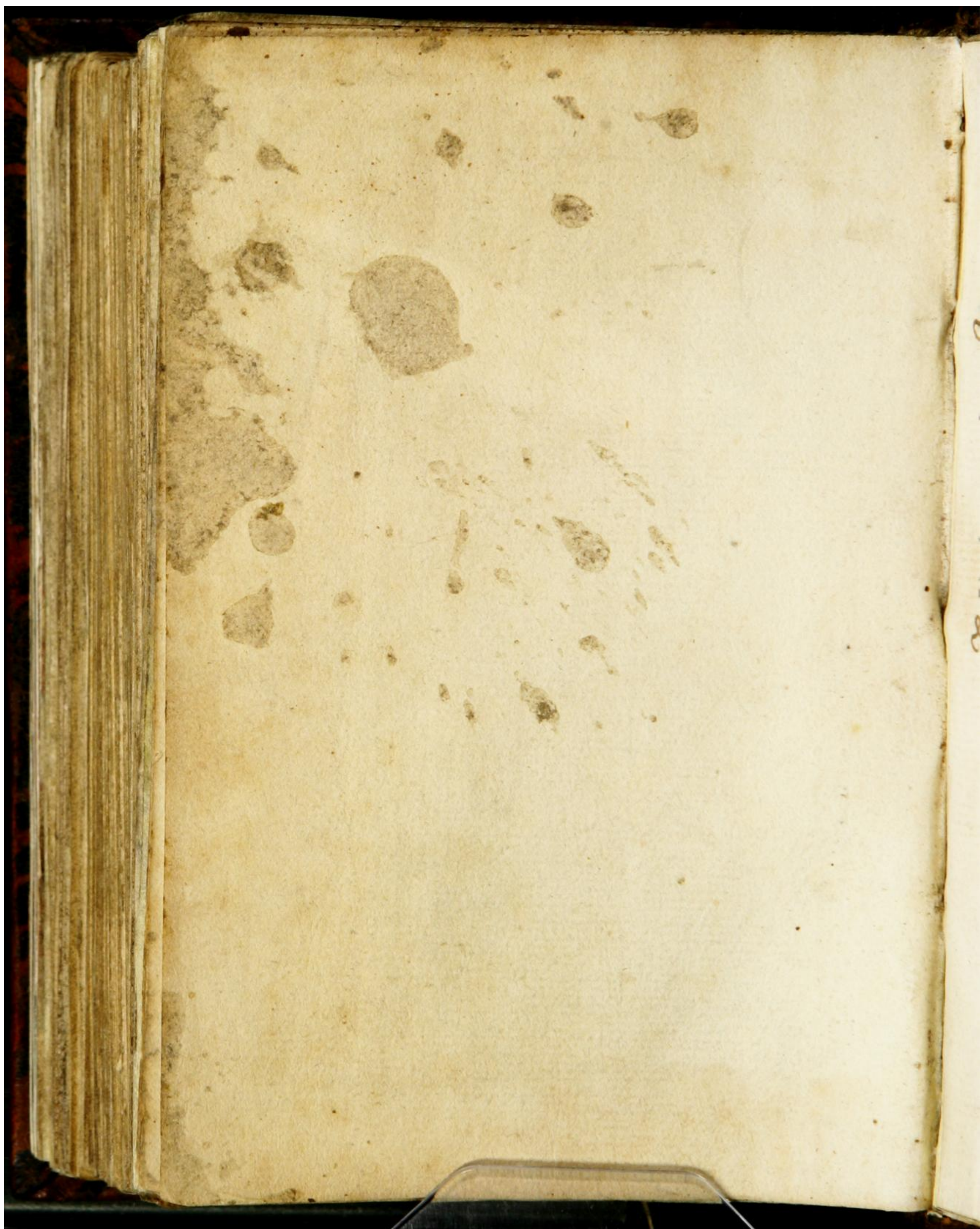
sti[illegible] hiĕmerige fuld met engle.
Oc me[illegible] somme Doctores ati huer
messe som sigiss paa iorden bliffuer
siel løssd aff skeerss ildz pine och eth
syndigt mĕniske om wenth till gwd
fra syn ondskaff. Oc i retferdigt mĕ-
niske bliffuer stadfest i retwished at
det ey mer falder i synden.

J dĕ femte naade at Messen bliffuer
hedred oc æred met mãge twngema-
al først mz Hebraiske som er Amen.
Alleluia Sabaoth Osanna. Siden
met Grekeske som er Kyrieleyson.
cristeleyson. Saa meth latine som er
Dn̄s vobiscū. Pax tecū. (Jte missa
est) Man hører oc gudz ord i det hel-
lige ewãgelio i messen thii man ston-
de oc vere rede til ath stride der faare
til døde och for dĕ cristelighe tro om
behoff gøriss Man hører och engle
sang och ord i messen som er Gloria
in excelsis. Man hører apostleness oc
profeterness ord i messen sõ er i Epi

stelen Man hører oc retf[illegible] men
niskess røst i messen som er [illegible] gradelē
i offertorio och i cōmunet. Man hø
rer oc syndige mēniskess ord i messen
Som er i confiteor Thii skall hwert
mēniske høre messen met stor gudelig
hed och ydmyghed oc offuer tēcke oc
betracthe wor herriss sware død oc pi
nē som betegness oc vdleggiss i messē

Det xxi. capit. Hworlediss hwert
mēniske skal tilbørlige rede sigh til at
høre messe gwdelige.

DEn som vill tilbørlige oc gu
delighe høre messe han skall
øffue sig i sex dygder.
Den første er hā skall wære
velwillig oc redebō til met eth got hi-
erte at høre messen oc tiene gwd Det
er strax han hører ringe till messe tha
skall han legghe fra sig hwad hā haff
er for hēder och gonge till kirken.

w. No 76

B.D. 1989

